

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут педагогіки
Кафедра теорії та методик дошкільної й інклюзивної освіти

МАТЕРІАЛИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Обов'язкової освітньої компоненти

КООПЕРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

**для підготовки здобувачів
другого (магістерського) рівня вищої освіти**

Галузь знань
Спеціальність
Предметна спеціальність
Спеціалізація
Освітня програма
ННІ

01 Освіта/Педагогіка
012 Дошкільна освіта
 -
 -
Дошкільна освіта та англійська мова
педагогіки

Укладач
 кандидат педагогічних наук, доцент
Оксана СОРОЧИНСЬКА
 Розглянуто та схвалено
 на засіданні кафедри теорії та методик
 дошкільної й інклюзивної освіти

Протокол від « »
 Завідувач кафедри

2025 р. №
 Іван КОНОВАЛЬЧУК

УДК 373.2:376

МЗ2

*Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка
протокол №13 від 27 червня 2025 року*

Рецензенти:

Демчик Катерина – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методик дошкільної освіти Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка;

Кучинська Лілія – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін, методичт з дошкільної освіти лабораторії методичного забезпечення КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР;

Коновальчук Іван – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методик дошкільної й інклюзивної освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Матеріали лекційного курсу з обов'язкової освітньої компоненти "Кооперативна діяльність дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти" для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта / уклад. Сорочинська О. А. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2025. 52 с.

Матеріали лекційного курсу з обов'язкової освітньої компоненти «Кооперативна діяльність дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта охоплюють теоретико-методичні та практичні аспекти кооперативної та метакогнітивної дидактики, особливості їх застосування в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти.

Лекційний курс розкриває базові засади кооперативного навчання в інклюзивному середовищі; методики активної взаємодії дітей з ООП та їхніх однолітків; технології організації спільної діяльності на засадах партнерства, взаємодопомоги, індивідуалізації; метакогнітивні стратегії формування саморегуляції, рефлексії та мислення у дітей дошкільного віку; алгоритми адаптації педагогічних завдань для різних типів освітніх потреб.

Особлива увага приділяється кооперативним проєктам, рольовим іграм, методу «Навчай друга», прийомам планування та аналізу діяльності дітьми. Матеріали включають приклади освітніх практик, розробки занять, техніки саморефлексії та прийоми ефективного педагогічного супроводу.

Курс є практикоорієнтованим і може бути використаний у професійній діяльності викладачів, вихователів ЗДО, асистентів вихователя, логопедів, психологів та інших фахівців інклюзивної освіти.

УДК 373.2:376

© Сорочинська О.А. 2025

© Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2025

ПЕРЕДМОВА

У сучасних умовах трансформації дошкільної освіти, орієнтованої на інклюзивність, гуманізм та партнерство, особливої актуальності набуває формування в дітей навичок кооперації, взаємодії, поваги до різноманіття та здатності до спільної діяльності. Кооперативне навчання в умовах інклюзивної освіти є не лише засобом формування пізнавальної та соціальної компетентності, а й важливим інструментом розвитку емоційного інтелекту, співпереживання та позитивного соціального досвіду в умовах різнорівневого колективу.

Матеріали лекційного курсу, укладені для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, покликані забезпечити теоретичне осмислення та практичне засвоєння підходів, форм і методів організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку в інклюзивному середовищі.

У курсі висвітлено:

- сутність кооперативної та метакогнітивної дидактики;
- принципи педагогічної підтримки дітей із особливими освітніми потребами у процесі групової взаємодії;
- сучасні підходи до організації партнерської діяльності в різновікових та інклюзивних групах;
- методи розвитку саморегуляції, рефлексії та планування діяльності дошкільнят.

Пропоновані лекційні матеріали доповнені прикладами вправ, моделей занять, формулювань завдань і педагогічних алгоритмів, які дозволяють успішно реалізовувати цілі інклюзивного виховання.

Матеріал може бути використаний не лише у процесі здобуття професійної освіти, а й у післядипломній підготовці педагогів, методистів, асистентів вихователя, практичних психологів, логопедів, які працюють у сфері інклюзивного дошкілля.

СТРУКТУРА ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ:

1	Лекція № 1	Базові засади кооперативної та метакогнітивної дидактики.	5
2	Лекція № 2	Актуальні проблеми та перспективи розвитку кооперативної діяльності дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти.	15
3	Лекція № 3	Ведення спеціальної документації на різних етапах інклюзивної практики.	21
4	Лекція № 4	Роль вихователя ЗДО в організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку.	35
5	Лекція № 5	Адаптація та модифікація навчально-виховних завдань у педагогічному процесі інклюзивної групи.	40
6	Лекція № 6	Кооперативна дидактика, методики, засоби психолого-педагогічної підтримки і супроводу дітей дошкільного віку з ООП.	47

ЛЕКЦІЯ 1

ТЕМА: БАЗОВІ ЗАСАДИ КООПЕРАТИВНОЇ ТА МЕТАКОГНІТИВНОЇ ДИДАКТИКИ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мета: ознайомити здобувачів з теоретичними основами кооперативної та метакогнітивної дидактики, їх перевагами та актуальністю в інклюзивному дошкільному середовищі.

Професійна спрямованість: формування здатності педагогів проєктувати освітній процес, ґрунтуючись на принципах активного навчання, партнерства та саморефлексії в інклюзивних умовах.

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Кооперативна та метакогнітивна дидактика в інклюзивній освіті дітей дошкільного віку.
2. Основні принципи, методи та стратегії кооперативного навчання: взаємодопомога, спільна робота, рольові ігри тощо.
3. Ознаки метакогнітивної дидактики та її відмінності від традиційних методів навчання.
4. Переваги використання кооперативної та метакогнітивної дидактики в інклюзивній освіті дітей дошкільного віку
5. Застосування метакогнітивної дидактики для підтримки навчання дітей з ООП.
6. Кращі практики впровадження кооперативної та метакогнітивної дидактики в інклюзивній освіті
7. Активні методи навчання в кооперативній дидактиці (Дж. Дьюї), їх переваги використання у кооперативній дидактиці

Лекційний матеріал

1. Кооперативна та метакогнітивна дидактика в інклюзивній освіті дітей дошкільного віку

Інклюзивна освіта дітей дошкільного віку спрямована на забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей розвитку. Одним із ключових завдань є створення навчального середовища, що сприяє активному залученню дітей з особливими освітніми потребами (ООП) до колективної діяльності, підтримці їхнього когнітивного та емоційного розвитку. У цьому контексті кооперативна та метакогнітивна дидактика є ефективними підходами для організації освітнього процесу в інклюзивних групах.

1. Кооперативна дидактика в інклюзивній освіті

Кооперативна дидактика ґрунтується на принципах спільного навчання, коли діти навчаються разом у групі, взаємодіють між собою, допомагають один одному та розвивають соціальні навички.

Основні принципи кооперативної дидактики:

- Співпраця та взаємодія: навчання відбувається через комунікацію та підтримку між дітьми.
- Диференціація завдань: кожна дитина отримує завдання відповідно до своїх можливостей, але всі вони працюють у загальній групі.
- Підтримка індивідуального темпу розвитку: діти з ООП отримують можливість засвоювати матеріал у комфортному темпі.
- Взаємне навчання: діти вчаться один в одного, що сприяє розширенню світогляду та розвитку емпатії.

Приклади застосування кооперативної дидактики в інклюзивних групах:

1. Метод "Навчай друга" – діти працюють у парах, де одна дитина допомагає іншій виконати завдання (наприклад, малювати або складати прості конструкції з LEGO).
2. Групові проєкти – створення спільних малюнків, ліплення фігурок із пластиліну, спільне читання історій та їх обговорення.
3. Кругові ігри – ігри, що вимагають координації дій усіх учасників (наприклад, передавання м'яча з певним завданням або рольові ігри, де кожен має свою роль).

Кооперативна дидактика сприяє не лише когнітивному, але й емоційному та

соціальному розвитку дитини, що є надзвичайно важливим у контексті інклюзії.

2. Метакогнітивна дидактика в інклюзивній освіті

Метакогнітивна дидактика передбачає розвиток у дітей здатності розуміти власні когнітивні процеси, навчатися осмислено та контролювати свої стратегії мислення. Це особливо важливо для дітей з ООП, оскільки допомагає їм навчитися регулювати свою увагу, пам'ять і планування дій.

Основні аспекти метакогнітивної дидактики:

- Формування навичок саморефлексії: діти вчаться аналізувати власні дії, оцінювати їх ефективність та знаходити шляхи вдосконалення.
- Розвиток саморегуляції: навчання плануванню, контролю за виконанням завдань та корекції помилок.
- Використання стратегій мислення: діти навчаються використовувати різні підходи до вирішення завдань, що підвищує їхню адаптивність.

Методи метакогнітивного навчання в інклюзивних групах:

1. Метод "Що я знаю – що я дізнався – що я хочу дізнатися" (K-W-L) – перед виконанням завдання діти спочатку висловлюють свої очікування, потім обговорюють нову інформацію та аналізують, що їм ще потрібно зрозуміти.

2. Щоденники рефлексії – діти за допомогою малюнків або коротких розповідей висловлюють свої думки про те, що вони дізналися за день.

3. Метод "Мислення вголос" – педагог разом із дітьми проговорює кроки вирішення завдання, допомагаючи їм структурувати процес мислення.

Метакогнітивний підхід допомагає дітям не лише навчатися, але й усвідомлювати, як саме вони вчаться, що робить процес навчання більш ефективним.

3. Поєднання кооперативної та метакогнітивної дидактики в інклюзивному середовищі

Найкращі результати в інклюзивній освіті досягаються при поєднанні кооперативного та метакогнітивного підходів. Це дозволяє дітям не тільки взаємодіяти та навчатися один у одного, а й усвідомлювати власні освітні потреби та контролювати процес навчання.

Приклад заняття з поєднанням кооперативної та метакогнітивної дидактики

Тема: "Подорож у світ професій"

1. Вступ: Діти в парах розповідають одне одному, ким вони хочуть стати в майбутньому.

2. Основна частина:

○ Діти розподіляють ролі та готують невеликі інсценізації про різні професії (кооперативне навчання).

○ Використання метакогнітивної стратегії: діти спочатку планують свої ролі, аналізують, що їм потрібно для виконання завдання, а після виступу обговорюють, що вдалося добре, а що можна покращити.

3. Рефлексія: Діти висловлюють свої емоції, оцінюють, що нового дізналися та що було складним.

Кооперативна та метакогнітивна дидактика відіграють важливу роль в інклюзивному навчанні дітей дошкільного віку. Кооперативне навчання сприяє соціалізації, взаємопідтримці та розвитку комунікативних навичок, тоді як метакогнітивний підхід допомагає дітям усвідомлювати свої освітні потреби, формувати навички самоконтролю та саморегуляції.

Поєднання цих підходів забезпечує гармонійний розвиток дітей з ООП та сприяє їх ефективній інтеграції в освітнє середовище, що є основною метою інклюзивної дошкільної освіти.

2. Основні принципи, методи та стратегії кооперативного навчання: взаємодопомога, спільна робота, рольові ігри тощо

Кооперативне навчання – це освітній підхід, який базується на взаємодії дітей у процесі спільного навчання. Його мета – не тільки засвоєння знань, а й розвиток соціальних навичок, критичного мислення та відповідальності. Особливо ефективним цей підхід є в дошкільній освіті, оскільки дозволяє дітям навчатися через спілкування, гру та активну взаємодію.

1. Основні принципи кооперативного навчання

Кооперативне навчання ґрунтується на кількох ключових принципах:

1. Позитивна взаємозалежність – кожен учасник групи відіграє важливу роль у спільній діяльності, і успіх залежить від зусиль усіх членів групи.
2. Індивідуальна відповідальність – кожна дитина має свій обов'язок у процесі виконання завдання, що сприяє розвитку самостійності та відповідальності.
3. Рівноправна участь – усі діти залучені до роботи, незалежно від їхніх можливостей та рівня підготовки.
4. Взаємодопомога та підтримка – діти навчаються допомагати один одному, вирішувати конфлікти та знаходити спільні рішення.
5. Рефлексія та аналіз – після виконання завдань діти аналізують, що вдалося добре, а що можна покращити.

2. Методи кооперативного навчання

1. Робота в малих групах. Діти поділяються на невеликі групи (3-5 осіб), де вони разом виконують певне завдання. Це може бути створення спільного малюнка, складання конструкції з LEGO або розігрування сюжетної ситуації. Приклад: Завдання "Створюємо казку" – кожен учасник групи придумує частину історії, а потім разом вони її розповідають і ілюструють.

2. Метод "Навчай друга". Кожна дитина виконує роль наставника для свого партнера, пояснюючи та навчаючи його певної навички або теми. Приклад: Під час заняття з математики одна дитина пояснює іншій, як рахувати предмети, а потім вони змінюються ролями.

3. Спільне вирішення проблем. Діти отримують ситуаційну задачу, яку вони мають вирішити разом, використовуючи логіку, творчість і спілкування. Приклад: "Збудуй найвищу вежу" – діти працюють у групі, використовуючи кубики або конструктор, розподіляють ролі та планують свої дії.

3. Стратегії кооперативного навчання

1. Взаємодопомога. Одна з ключових стратегій кооперативного навчання – навчання через взаємодію. Діти підтримують одне одного, пояснюють матеріал та навчаються працювати у команді. Приклад: У грі "Павутинка дружби" діти по черзі передають клубок ниток, називаючи позитивні якості своїх друзів, формуючи візуальну павутинку підтримки.

2. Спільна робота над проектами. Діти виконують великі завдання разом, розподіляючи між собою обов'язки. Це можуть бути творчі проекти, макети, вистави. Приклад: "Місто майбутнього" – діти малюють або будують місто, обговорюючи, які споруди в ньому потрібні, хто за що відповідає.

3. Рольові ігри. Гра – це природний спосіб навчання для дошкільнят. У рольових іграх діти навчаються комунікації, самовираженню та співпраці. Приклад: Гра "Лікарня" – діти розподіляють ролі лікаря, пацієнта, медсестри, вчаться ставитися до інших з турботою та допомагати.

4. Метод "Джигсоу" (мозаїка знань). Діти отримують різні частини інформації, яку потім об'єднують у спільну картину. Приклад: У грі "Пори року" кожна дитина отримує інформацію про одну пору року, а потім всі разом створюють календар.

Кооперативне навчання є ефективним способом розвитку соціальних і когнітивних навичок у дошкільників. Воно допомагає дітям навчитися працювати разом, вирішувати конфлікти, розподіляти завдання та спільно знаходити рішення. Використання методів взаємодопомоги, рольових ігор та спільної роботи сприяє створенню дружнього освітнього середовища, що мотивує дітей до навчання.

Кооперативна методика може ефективно використовуватися у дитячих садках для підготовки дітей до школи, адже вона формує вміння співпрацювати, критично мислити та відповідально ставитися до навчання.

3. Ознаки метакогнітивної дидактики та її відмінності від традиційних методів навчання

Метакогнітивна дидактика – це сучасний підхід до навчання, який спрямований на розвиток у дітей здатності до саморефлексії, усвідомлення власного мислення та навчальних стратегій. Вона дозволяє дітям не лише засвоювати інформацію, а й аналізувати, як вони це

роблять, що сприяє глибшому розумінню та ефективнішому навчанню.

1. Ознаки метакогнітивної дидактики. Метакогнітивне навчання включає кілька ключових ознак:

1. Усвідомлене навчання

- Діти не просто запам'ятовують матеріал, а розуміють, як саме вони його засвоюють.
- Педагог стимулює дітей ставити запитання: «Як я це зробив?», «Що допомогло мені зрозуміти це?».

2. Самоконтроль і рефлексія

- Діти навчаються оцінювати власні дії та коригувати свої помилки.
- Використовується рефлексивне обговорення після занять: «Що було складним?», «Що я можу зробити краще?».

3. Формування навчальних стратегій

- Діти знайомляться з різними способами розв'язання завдань і можуть вибирати найефективніший для себе.
- Наприклад, для запам'ятовування інформації вони можуть використовувати асоціації, малюнки або повторення.

4. Підтримка самостійного мислення

- Діти заохочуються до експериментів та самостійного пошуку відповідей.
- Використовуються відкриті запитання та завдання на розвиток творчого мислення.

5. Застосування знань у нових ситуаціях

- Діти вчаться переносити набуті знання на нові завдання та реальні життєві ситуації.
- Наприклад, після вивчення правил дорожнього руху діти моделюють ситуації на майданчику.

2. Відмінності метакогнітивної дидактики від традиційних методів навчання

Критерій	Метакогнітивна дидактика	Традиційні методи навчання
Роль дитини	Активний учасник навчального процесу, дослідник	Пасивний слухач, виконавець завдань
Роль педагога	Наставник, який допомагає дитині усвідомлювати свій процес навчання	Вчитель, який передає готові знання
Методи навчання	Саморефлексія, аналіз власних дій, вибір стратегій навчання	Запам'ятовування інформації, повторення, наслідування
Тип мислення	Розвиток критичного мислення, вміння оцінювати власні знання	Механічне засвоєння матеріалу
Розвиток самостійності	Дитина сама визначає, як їй легше навчатися	Дитина виконує завдання за вказівками дорослого
Взаємодія з інформацією	Акцент на тому, як здобувати знання	Акцент на тому, що запам'ятати

3. Приклади застосування метакогнітивної дидактики в дошкільному навчанні

1. Метод "Що я знаю – що хочу дізнатися – що дізнався" (K-W-L)

- Перед заняттям педагог запитує дітей: «Що ви вже знаєте про цю тему?».
- Потім – «Що ви хочете дізнатися?».
- Після заняття – «Що нового ми сьогодні дізналися?».

2. Мнемотехніка та візуальні асоціації.

- Наприклад, для вивчення днів тижня використовуються малюнки: *понеділок – сонечко, вівторок – хмарка* тощо.

3. Дослідницька діяльність

- Дітям дається завдання знайти власне рішення проблеми. Наприклад, як збудувати вежу, щоб вона не впала?

4. Рефлексивні кола

- Діти обговорюють свої досягнення після заняття: «Що мені вдалося?», «Що було важко?», «Що можна зробити інакше?».

Метакогнітивна дидактика робить процес навчання більш усвідомленим та

ефективним, оскільки допомагає дітям самостійно аналізувати власні навчальні процеси. Вона стимулює розвиток критичного мислення, самостійності та гнучкості у вирішенні завдань.

На відміну від традиційних методів навчання, метакогнітивний підхід дозволяє дитині не лише засвоювати знання, але й розуміти, як ефективніше їх отримувати та використовувати у майбутньому.

4. Переваги використання кооперативної та метакогнітивної дидактики в інклюзивній освіті дітей дошкільного віку

Інклюзивна освіта спрямована на створення доступного та комфортного освітнього середовища для всіх дітей, включаючи дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Кооперативна та метакогнітивна дидактика є двома ключовими підходами, які сприяють успішній адаптації та ефективному навчанню дітей у змішаних групах.

1. Переваги кооперативної дидактики в інклюзивному середовищі

Кооперативне навчання передбачає організацію освітнього процесу через спільну діяльність дітей, взаємодію та підтримку.

Основні переваги:

Соціалізація та розвиток комунікативних навичок

- Діти навчаються працювати в групі, слухати одне одного та висловлювати власну думку.
- Розвиток емпатії та взаємопідтримки між дітьми, незалежно від їхніх можливостей.

Приклад: Гра «Будуємо місто» – кожна дитина виконує свою роль (архітектор, будівельник, дизайнер), але працює в команді для створення спільного проєкту.

Індивідуальний підхід та рівні можливості

- Завдання адаптуються під можливості кожної дитини, що допомагає їй відчувати успіх і впевненість.
- Діти з ООП можуть брати участь у спільній роботі, отримуючи підтримку від однолітків.

Приклад: Метод «Навчай друга» – сильніші учні допомагають іншим, пояснюючи новий матеріал або спільно виконуючи завдання.

Розвиток критичного мислення та ініціативності

- Діти вчаться аналізувати ситуації, знаходити рішення та планувати дії.
- Використання інтерактивних ігор та проєктної діяльності допомагає розвивати навички мислення.

Приклад: Завдання «Врятуй природу» – діти обговорюють проблему забруднення довкілля та разом придумують, як зменшити відходи у групі дитсадка.

2. Переваги метакогнітивної дидактики в інклюзивному середовищі

Метакогнітивна дидактика допомагає дітям усвідомлювати власний процес навчання, розвивати рефлексію та самоконтроль.

Основні переваги:

Формування самостійності та відповідальності

- Діти навчаються самостійно оцінювати свої дії, вчаться контролювати власні навчальні процеси.
- Підвищується рівень саморегуляції та впевненості у своїх можливостях.

Приклад: Вправа «Що я знаю – що хочу дізнатися – що дізнався» (K-W-L) – діти спочатку висловлюють свої знання, потім формулюють питання та після заняття аналізують отриману інформацію.

Розвиток навичок вирішення проблем

- Діти вчаться знаходити різні підходи до виконання завдань.
- Розвиток гнучкості мислення та творчих здібностей.

Приклад: Метод «Мислення вголос» – педагог допомагає дітям проговорювати кроки виконання завдання, формуючи їхню здатність до аналізу.

Підвищення навчальної мотивації

- Діти розуміють, як вони навчаються, що підвищує їхню зацікавленість до навчання.
- Використання різних стратегій навчання робить процес цікавим та доступним для всіх дітей.

Приклад: Щоденники успіху – діти (з допомогою дорослих) малюють або записують свої досягнення та рефлексують над ними.

3. Синергія кооперативної та метакогнітивної дидактики

Найкращий ефект досягається при поєднанні кооперативного та метакогнітивного підходів.

Комплексні переваги:

- Створення безпечного середовища, де кожна дитина почувається важливою.
- Розвиток соціальних навичок, що полегшує адаптацію дітей з ООП.
- Формування рефлексивного мислення та навичок самоконтролю.
- Можливість адаптації завдань під рівень кожного вихованця.

Приклад: Діти разом створюють розповідь, кожен додає свою частину, а потім аналізують, що їм вдалося і що можна покращити.

Кооперативна та метакогнітивна дидактика є ефективними інструментами для розвитку дітей у інклюзивному середовищі. Кооперативне навчання допомагає дітям взаємодіяти та розвивати соціальні навички, тоді як метакогнітивний підхід сприяє розвитку самостійності та критичного мислення.

Поєднання цих методів дозволяє створити гармонійне та доступне освітнє середовище, в якому кожна дитина отримує можливість для особистісного розвитку та успішного навчання.

5. Застосування метакогнітивної дидактики для підтримки навчання дітей з ООП

Метакогнітивна дидактика є ефективним підходом у навчанні дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами (ООП). Вона спрямована на розвиток у дитини навичок усвідомлення власного мислення, регулювання навчального процесу та використання стратегій для полегшення засвоєння інформації.

1. Особливості навчання дітей дошкільного віку з ООП

Діти з особливими освітніми потребами (ООП) можуть мати труднощі в:

- Концентрації уваги та запам'ятовуванні інформації.
- Виконанні завдань, що потребують послідовності дій.
- Контролі за власними емоціями та поведінкою.
- Усвідомленні власних навчальних процесів і адаптації до нових ситуацій.
- Метакогнітивні стратегії допомагають таким дітям краще орієнтуватися у навчанні, розвивають навички самоконтролю та адаптації.

2. Метакогнітивні стратегії для підтримки навчання дітей з ООП

1. Використання саморефлексії та самоконтролю

Приклад: Метод «Що я знаю – що хочу дізнатися – що дізнався» (K-W-L)

- Перед початком заняття дитина разом із вихователем обговорює, що вона вже знає про тему.
- Визначає, що хоче дізнатися.
- Після заняття аналізує, що нового вона засвоїла.

Перевага: Допомагає дітям структурувати знання та розуміти свій власний навчальний прогрес.

2. Навчання через візуалізацію та схеми

Приклад: Графічні організатори (таблиці, схеми, малюнки)

- Діти можуть малювати історії або створювати схеми для розуміння навчального матеріалу.
- Використання карток із покроковими інструкціями.

Перевага: Полегшує запам'ятовування інформації, особливо для дітей з порушеннями пам'яті чи уваги.

3. Використання технік «мислення вголос»

Приклад: Метод «Коментуй свої дії»

- Під час виконання завдань вихователь проговорює свої думки вголос: «Я зараз беру червоний олівець, тому що хочу намалювати сонце».
- Дитина повторює цю стратегію, що допомагає їй структурувати власні думки.

Перевага: Поліпшує усвідомлення процесу навчання та навчає дітей мислити послідовно.

4. Використання поетапного навчання та підказок

Приклад: Метод «Крок за кроком»

- Завдання розбивається на кілька простих кроків, кожен з яких супроводжується підказками (візуальними або словесними).
- Наприклад, при навчанні зав'язування шнурівки вихователь використовує малюнки з поетапними діями.

Перевага: Допомагає дітям із труднощами в послідовності дій і покроковому виконанні завдань.

5. Формування навичок саморегуляції

Приклад: Метод «Світлофор» для контролю емоцій

Дитині пропонують картки трьох кольорів:

Червоний – «Я зупиняюся та думаю».

Жовтий – «Я шукаю спосіб, як краще зробити».

Зелений – «Я виконую завдання впевнено».

Дитина використовує світлофор для оцінки своїх емоцій та дій під час роботи.

Перевага: Полегшує контроль емоцій та зменшує стрес у навчанні.

3. Переваги метакогнітивної дидактики для дітей з ООП

- Збільшує самостійність дитини – діти навчаються самостійно вирішувати завдання.
- Допомагає структурувати мислення – діти розуміють, як вони навчаються.
- Зменшує стрес у навчанні – використання зрозумілих стратегій дозволяє дитині почуватися впевнено.
- Розвиває соціальні навички – діти навчаються працювати у власному темпі та спілкуватися з вихователями.

Метакогнітивна дидактика – це потужний інструмент для підтримки навчання дітей з ООП у дошкільному віці. Вона допомагає розвивати усвідомлення власного навчального процесу, покращує навички самоконтролю та робить навчання більш комфортним і зрозумілим для кожної дитини.

Застосування візуалізації, покрокових стратегій та технік рефлексії дозволяє дітям краще засвоювати матеріал, а педагогам – ефективніше адаптувати навчання до індивідуальних потреб вихованців.

1. Кращі практики впровадження кооперативної та метакогнітивної дидактики в інклюзивній освіті

Кооперативна та метакогнітивна дидактика є ефективними методами навчання, які сприяють розвитку пізнавальних, соціальних та комунікативних навичок дітей дошкільного віку, особливо в умовах інклюзивної освіти. Завдяки цим підходам діти з особливими освітніми потребами (ООП) отримують рівний доступ до навчання, розвивають навички саморегуляції та критичного мислення, а також активно взаємодіють з іншими дітьми.

1. Кращі практики кооперативного навчання в інклюзивних групах

Кооперативне навчання передбачає активну взаємодію між дітьми, спільне виконання завдань і взаємну підтримку. Це дозволяє дітям з ООП інтегруватися в соціальне середовище та розвивати соціальні навички.

Метод «Навчай друга» *Суть:* Дитина, яка добре засвоїла певний матеріал або вміння, пояснює його іншому (наприклад, як намалювати фігуру або скласти конструктор).

Переваги: Розвиток комунікативних навичок та відповідальності. Діти з ООП отримують допомогу від однолітків, що сприяє їх адаптації.

Робота в малих групах. *Суть:* Діти працюють у парах або невеликих групах (3-5 осіб) для виконання спільного завдання (наприклад, складання історії або будівництво з LEGO).

Переваги: Кожен учасник групи має свою роль, що допомагає дітям з ООП відчувати себе частиною команди. Розвиток навичок співпраці та соціальної взаємодії.

Метод «Мозаїка» (Jigsaw). *Суть:* Кожна дитина отримує частину інформації або завдання, яке потім разом із групою об'єднує в єдине ціле.

Переваги: Підвищення відповідальності за власну частину роботи. Діти з ООП можуть зосереджуватися на одному аспекті завдання, що полегшує їхнє навчання.

2. Кращі практики метакогнітивної дидактики в інклюзивному навчанні

Метакогнітивне навчання сприяє усвідомленню дитиною власних навчальних процесів, розвитку саморефлексії та навичок самоконтролю.

Метод «Що я знаю – що хочу дізнатися – що дізнався» (K-W-L). *Суть:* Перед початком заняття діти відповідають на три запитання: Що я вже знаю про цю тему? Що я хочу дізнатися? Що я дізнався після заняття?

Переваги: Діти розвивають навички саморефлексії та контролюють свій навчальний прогрес. Створюється логічна структура навчального процесу, що корисно для дітей з когнітивними труднощами.

Метод «Мислення вголос». *Суть:* Педагог або дитина проговорює кроки розв'язання завдання.

Переваги: Допомогає дітям з ООП краще зрозуміти процес вирішення завдань. Формує навички самоконтролю та аналізу.

Використання візуалізації та графічних організаторів. *Суть:* Для пояснення матеріалу використовуються схеми, малюнки, картки з покроковими інструкціями.

Переваги: Полегшує розуміння інформації, особливо для дітей з розладами мовлення та аутистичного спектра. Допомогає структурувати знання та підтримує навички планування.

3. Інтеграція кооперативного та метакогнітивного підходів

Поєднання кооперативного та метакогнітивного навчання створює оптимальні умови для розвитку дітей з ООП.

Приклад комплексного підходу:

- Діти працюють у малих групах над спільним проєктом.
- Перед початком вони визначають, що вже знають про тему (метакогнітивний метод K-W-L).
- Виконуючи завдання, вони обговорюють свої думки вголос (метакогнітивний метод «Мислення вголос»).
- Після завершення аналізують результати, оцінюючи свій внесок (кооперативний метод «Рефлексія»).

4. Практичні кейси успішного впровадження

Кейс 1: «Спільне будівництво»

- Діти працюють у групах для створення макету будинку з кубиків.
- Використовується кооперативний метод: кожен відповідає за певну частину будівлі.
- Метакогнітивний підхід: після завершення обговорюють, що було складно, а що – легко.

Кейс 2: «Казковий театр»

- Діти разом готують невелику виставу.
- Кожен має свою роль і готує її у співпраці з іншими (кооперативний підхід).
- Перед виступом аналізують, які емоції вони відчують, та придумують, як справлятися зі страхом сцени (метакогнітивний підхід).

Кращі практики кооперативної та метакогнітивної дидактики дозволяють створити комфортне освітнє середовище, де кожна дитина, незалежно від її особливостей розвитку, може навчатися ефективно та із задоволенням.

- Кооперативне навчання розвиває соціальні навички, навчає співпраці та взаємопідтримці.
- Метакогнітивна дидактика допомагає дітям краще зрозуміти свої навчальні процеси та контролювати їх.
- Поєднання цих методів дозволяє дітям з ООП розкривати свій потенціал, покращує

їхню інтеграцію в колектив і підвищує мотивацію до навчання.

- Успішне впровадження цих підходів забезпечує не лише розвиток академічних знань, а й емоційне благополуччя дітей, що є основним завданням інклюзивної дошкільної освіти.

7. Активні методи навчання в кооперативній дидактиці (Дж. Дьюї), їх переваги використання у кооперативній дидактиці

Кооперативна дидактика базується на ідеях активного навчання, де дитина є активним учасником освітнього процесу, а не пасивним споживачем інформації. Американський філософ і педагог Джон Дьюї (1859–1952) вважав, що навчання повинно бути дослідницьким, інтерактивним та орієнтованим на практичний досвід. Він наголошував, що ефектне засвоєння знань відбувається через діяльність, експериментування та співпрацю.

1. Основні принципи активного навчання в кооперативній дидактиці за Дьюї

- Навчання через досвід (learning by doing) – діти засвоюють знання не через слухання, а через активне виконання завдань.
- Проблемно-орієнтований підхід – діти стикаються з проблемами та разом знаходять їх рішення, що розвиває критичне мислення.
- Співпраця та комунікація – навчання відбувається в групах, що сприяє соціальній взаємодії.
- Адаптивність – навчальний процес гнучкий і підлаштовується під інтереси та потреби дітей.

Дьюї вважав, що найефективніше навчання відбувається в умовах демократичного освітнього середовища, де діти можуть висловлювати свої думки, ставити запитання та експериментувати.

2. Активні методи навчання в кооперативній дидактиці

У кооперативному навчанні використовуються різні активні методи, які допомагають дітям взаємодіяти, досліджувати та самостійно знаходити знання.

1. Проєктне навчання (Project-based learning). *Суть:* Діти разом працюють над певним проєктом, досліджують проблему та шукають шляхи її вирішення.

Приклад: Проєкт «Екологічна казка» – діти створюють власну історію про тварин, які рятують природу. Проєкт «Моє ідеальне місто» – діти малюють і будують макет міста, обговорюють, які будівлі та об'єкти мають бути.

Переваги: Розвиток дослідницьких навичок та самостійності. Взаємодія між дітьми, навчання через співпрацю. Стимулювання творчості та креативного мислення.

2. Метод «Дослідження» (Inquiry-based learning). *Суть:* Діти отримують проблему або питання та самостійно (або в групах) шукають відповіді через експерименти та спостереження.

Приклад: Дослідження «Як ростуть рослини?» – діти висаджують насіння, спостерігають за його розвитком та аналізують, що впливає на ріст. Дослід «Що тоне, а що плаває?» – діти експериментують із різними предметами у воді.

Переваги: Формує навички самостійного мислення. Допомогає дітям відкривати знання через практику. Розвиває уважність, логічне мислення.

3. Метод «Рольові ігри» (Role-playing games). *Суть:* Діти грають ролі у змодельованих ситуаціях, що допомагає їм розвивати соціальні навички та вчитися приймати рішення.

Приклад: Гра «Магазин» – діти грають ролі продавця і покупця, вчаться рахувати, спілкуватися. Гра «Лікарня» – діти вчаться співчувати та допомагати одне одному.

Переваги: Розвиток комунікативних та соціальних навичок. Формування емоційного інтелекту. Навчання через гру – природний метод для дошкільнят.

4. Метод «Мозковий шторм» (Brainstorming). *Суть:* Діти в групах генерують якомога більше ідей для вирішення певної проблеми або завдання.

Приклад: Завдання «Як врятувати ліс?» – діти висловлюють свої думки щодо захисту природи. Гра «Що можна зробити з кубиків?» – кожна дитина пропонує свій варіант використання іграшкових кубиків.

Переваги: Стимулює творче мислення. Допомагає навчитися швидко аналізувати інформацію. Вчить дітей висловлювати свої думки.

5. Метод «Спільне вирішення проблем» (Problem-solving learning). *Суть*: Діти отримують певну проблему і разом шукають спосіб її вирішення.

Приклад: Завдання «Як побудувати найвищу вежу?» – діти будують конструкцію, обговорюючи, які деталі краще використовувати. Ситуація «Що робити, якщо друг сумує?» – діти пропонують способи підтримки друга.

Переваги: Формує вміння працювати в команді. Розвиває навички аналізу та прийняття рішень. Вчить дітей шукати нестандартні рішення.

3. Переваги активного навчання в кооперативній дидактиці

- Розвиток критичного мислення – діти самостійно аналізують інформацію, роблять висновки.
- Формування комунікативних навичок – взаємодія з іншими дітьми сприяє розвитку мовлення, соціалізації.
- Мотивація до навчання – активні методи роблять освітній процес цікавим та природним для дітей.
- Індивідуалізація навчання – кожна дитина може навчатися у своєму темпі, використовуючи власні сильні сторони.
- Засвоєння знань через практику – діти краще запам'ятовують інформацію, якщо вони застосовують її на практиці.

Активні методи навчання, розроблені Джоном Дьюї, стали основою сучасної кооперативної дидактики. Вони сприяють розвитку самостійності, комунікації, творчості та критичного мислення у дітей дошкільного віку. Використання проєктного підходу, рольових ігор, дослідницьких методів та спільного вирішення проблем робить навчання ефективним і захопливим.

Кооперативне навчання на основі активних методів є особливо важливим у сучасній дошкільній освіті, оскільки воно забезпечує не лише академічний розвиток, а й формує в дітей соціальні навички, необхідні для подальшого успішного навчання та життя.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність кооперативної дидактики у роботі з дітьми з ООП?
2. Як поєднання кооперативної та метакогнітивної дидактики посилює ефективність розвитку дітей дошкільного віку?
3. Які відмінності між традиційною та метакогнітивною моделлю навчання?
4. Чому важливо навчати дітей саморефлексії ще в дошкільному віці?
5. Яку роль відіграє педагог у процесі метакогнітивного навчання дітей?
6. Як впливає стратегія «мислення вголос» на розвиток усвідомленого навчання?
7. Чи можуть методи кооперативного навчання бути універсальними для всіх дітей з ООП?
8. Які труднощі можуть виникнути у дітей з ООП під час використання кооперативного підходу?
9. Як змінюється освітній процес, якщо діти виконують завдання в малих групах?
10. Які вправи ви б застосували для розвитку кооперативного мислення у дошкільнят?

Рекомендована література:

1. Аргіропоулос Д. Інклюзивна педагогіка [Текст] : навч. посіб. / Дімітріс Аргіропоулос, Наталія Тарнавська ; Ун-т Парми. Італія, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир : Левковець Н. М., 2021. 264 с.
2. Аргіропоулос Дімітріс, Салацька А.П., Тарнавська Н.П., Катинська І.І.. Організація інклюзивної освіти в дошкільному навчальному закладі: Навчально-методичний посібник для науково-педагогічних працівників, студентів вищих навчальних закладів / Дімітріс Аргіропоулос, А.П. Салацька, Н.П. Тарнавська, І.І. Катинська Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 192 с.
3. Інклюзивне навчання <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>

4. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва, О.М. Таранченко. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
5. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство Україна», 2019. 300 с.
6. Тарнавська Н.П. Базові засади інклюзивної практики педагога закладу дошкільної і початкової освіти щодо кооперативної організації діяльності дітей дошкільного і молодшого шкільного віку : монографія / за заг. редакцією В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2019. С. 263–274.
7. Shirley Larkin Metacognition in Young Children Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/287235746_Metacognition_in_Young_Children
8. Susan Peters Inclusive education: Achieving education for all by including those with disabilities and special education needs Режим доступу: <https://surli.cc/aubfxr>
9. Tarnavska N.P., Theoretical and methodological aspects of preschool teacher's activity in overcoming social insecurity of children in inclusive education / N.P. Tarnavska, D. Argiropoulos // ZHYTOMYR IVAN FRANKO STATE UNIVERSITY JOURNAL. PEDAGOGICAL SCIENCES Vol. 1 (100) / *Ukrainian scientific journal in the field of social sciences (pedagogy)*; – 011, 012, 013, 014, 015, 016, published by Zhytomyr Ivan Franko state university. P. 33-42 [in Ukrainian].

Лекція 2

ТЕМА: ДОСТУП ДО ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ НОРМ У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Мета: розкрити ключові виклики, з якими стикаються педагоги у впровадженні кооперативної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі, та визначити перспективні напрямки розвитку.

Професійна спрямованість: розвиток критичного мислення здобувачів щодо удосконалення освітніх підходів у роботі з дітьми з ООП, з урахуванням індивідуалізації та інклюзивних цінностей.

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Інклюзивна освіта та міжнародно-правові норми які гарантують право дітей з інвалідністю на освіту.
2. Співпраця України з міжнародними організаціями в сфері інклюзивної освіти.
3. Основні складові інклюзивної освіти: включення, інтеграція та інклюзія.
4. Стандарти інклюзивної освіти та їх реалізація в контексті кооперативної дидактики.
5. Особливості організації життєдіяльності дітей з ООП з урахуванням їх автономії та збереженням людської гідності.
6. Структура та особливості міжнародна методики з оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти ECERS-3.

1. Інклюзивна освіта та міжнародно-правові норми які гарантують право дітей з інвалідністю на освіту

Інклюзивна освіта забезпечує рівний доступ до якісного навчання для всіх дітей, включаючи дітей з інвалідністю. Це право закріплене в низці міжнародно-правових документів, які гарантують освіту без дискримінації.

Основні міжнародно-правові документи, що гарантують право дітей з інвалідністю на освіту:

1. Загальна декларація прав людини (1948): Стаття 26 проголошує право кожної людини на освіту.
2. Конвенція ООН про права дитини (1989): Стаття 23 підкреслює право дитини з інвалідністю на повноцінне та достойне життя, забезпечення доступу до освіти,

охорони здоров'я та реабілітації.

3. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006): Стаття 24 гарантує право осіб з інвалідністю на освіту, забезпечуючи інклюзивну систему освіти на всіх рівнях.
4. Саламанська декларація (1994): Цей документ закликає до інклюзивного навчання, зазначаючи, що школи повинні приймати всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних чи інших особливостей.

Короткий огляд міжнародно-правових документів щодо права дітей з інвалідністю на освіту

1. Загальна декларація прав людини (1948)
 - Стаття 26 проголошує право кожної людини на освіту, яке має бути доступним і без дискримінації.
2. Конвенція ООН про права дитини (1989)
 - Стаття 23 гарантує дітям з інвалідністю право на освіту та розвиток у максимально можливій мірі.
 - Держави-учасниці повинні сприяти інтеграції таких дітей у суспільство.
3. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006)
 - Стаття 24 закріплює право осіб з інвалідністю на інклюзивну освіту без дискримінації, з необхідною підтримкою для ефективного навчання.
4. Саламанська декларація (1994)
 - Прийнята ЮНЕСКО, підкреслює, що школи мають приймати всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей, і забезпечувати адаптацію навчального процесу для потреб дітей з інвалідністю.

Ці документи є основою міжнародного законодавства щодо інклюзивної освіти та визначають обов'язки держав у забезпеченні рівного доступу дітей з особливими освітніми потребами до навчання.

10. Співпраця України з міжнародними організаціями в сфері інклюзивної освіти

Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями для розвитку інклюзивної освіти, спрямованої на забезпечення рівного доступу до якісного навчання для всіх дітей, включаючи дітей з особливими освітніми потребами.

Основні напрямки та приклади співпраці:

1. Співпраця з ЮНЕСКО та іншими міжнародними організаціями:
 - Україна є членом ЮНЕСКО, яка відіграє ключову роль у формуванні політики інклюзивної освіти на глобальному рівні. Співпраця з цією організацією сприяє впровадженню міжнародних стандартів та практик в українську освітню систему. [cite turn0search4](#)
2. Українсько-канадський проєкт "Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні" (2008-2012):
 - Цей проєкт був спрямований на впровадження інклюзивних практик у навчальних закладах України. Він включав створення мережі підтримки інклюзії, що об'єднала громадські організації, батьківські групи та навчальні заклади для просування інклюзивної політики.
3. Співпраця з міжнародними благодійними організаціями:
 - Українські навчальні заклади активно залучають волонтерів міжнародних благодійних організацій, таких як Корпус Миру США, для обміну досвідом та впровадження кращих практик інклюзивної освіти. Така співпраця сприяє адаптації дітей з особливими потребами до суспільного життя та їх інтеграції в освітнє середовище.
4. Фінсько-український проєкт "Навчаємось разом":
 - Цей проєкт залучив 6 мільйонів євро для підтримки реформ в українській освіті, зокрема для впровадження інклюзивних практик. Співпраця з Фінляндією, відомою своєю успішною освітньою системою, сприяє адаптації передового досвіду в українських реаліях.
5. Меморандум з Фондом LEGO:
 - У рамках цього меморандуму всі українські першокласники отримали набори LEGO для підтримки ігрового та діяльнісного навчання, що є важливим елементом

інклюзивної освіти. Такий підхід сприяє розвитку творчості та соціальних навичок у дітей.

6. Створення інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ):

- У співпраці з міжнародними партнерами в Україні створено ІРЦ, які надають підтримку батькам та вчителям у розробці індивідуальних програм розвитку для дітей з особливими освітніми потребами.

7. Співпраця з Європейським Союзом та Радою Європи:

- Україна бере участь у спільних програмах та проєктах, спрямованих на розвиток інклюзивної освіти, що відповідає європейським стандартам та практикам.

Ця багатостороння співпраця сприяє інтеграції міжнародного досвіду в українську освітню систему, забезпечуючи рівні можливості для всіх учнів та підвищуючи якість освіти в цілому.

11. Основні складові інклюзивної освіти: включення, інтеграція та інклюзія

Інклюзивна освіта – це процес, спрямований на забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей розвитку. Основні складові цього процесу – включення, інтеграція та інклюзія.

1. Включення (inclusion): Суть: Фізична присутність дитини з особливими освітніми потребами (ООП) у звичайній групі.

Приклади для дошкільнят:

- Дитина з порушенням слуху відвідує звичайну групу дитячого садка.
- Дитина з ДЦП бере участь у загальних ранкових зарядках.
- Важливо: Включення – це перший крок, але недостатній для повноцінної участі.

2. Інтеграція (integration): Суть: Адаптація дитини з ООП до існуючої освітньої системи.

- Приклади для дошкільнят:
- Для дитини з порушенням мовлення проводяться індивідуальні заняття з логопедом.
- Для дитини з аутизмом розробляється індивідуальний план адаптації до групових занять.
- Важливо: Дитина «підлаштовується» під систему, але система не змінюється.

3. Інклюзія (inclusion): Суть: Трансформація освітньої системи для задоволення потреб кожної дитини.

- Приклади для дошкільнят:
- У групі використовуються ігри та матеріали, адаптовані для дітей з різними потребами.
- Педагог використовує різні методи навчання, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини.
- Створюється атмосфера взаємодопомоги та підтримки, де кожна дитина відчуває себе цінною.
- Важливо: Створюється середовище, де кожна дитина може повноцінно розвиватися.

Основні відмінності:

- Включення – присутність, інтеграція – адаптація, інклюзія – трансформація.
- Інклюзія – це найвищий рівень, що передбачає системні зміни.

12. Стандарти інклюзивної освіти та їх реалізація в контексті кооперативної дидактики

Стандарти інклюзивної освіти визначають основні вимоги до організації освітнього процесу, щоб забезпечити рівні можливості для всіх дітей, включаючи дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Кооперативна дидактика, як метод навчання, сприяє ефективній реалізації цих стандартів.

Основні стандарти інклюзивної освіти:

- Принцип рівності: Усі діти мають право на якісну освіту, незалежно від їхніх особливостей розвитку.

- Принцип індивідуалізації: Освітній процес має враховувати індивідуальні потреби та можливості кожної дитини.
- Принцип доступності: Освітнє середовище має бути безбар'єрним та доступним для всіх дітей.
- Принцип партнерства: Важлива співпраця педагогів, батьків та інших фахівців для забезпечення ефективної підтримки дітей з ООП.

Реалізація стандартів у контексті кооперативної дидактики:

Кооперативна дидактика передбачає організацію навчального процесу, де діти працюють у малих групах, спільно виконуючи завдання. Це сприяє:

- Включенню: Діти з ООП активно залучаються до спільної діяльності, відчують себе частиною колективу.
- Індивідуалізації: У групі кожен учасник має свою роль та завдання, що дозволяє враховувати індивідуальні потреби.
- Доступності: Спільна робота допомагає дітям з ООП подолати труднощі, отримати підтримку від однолітків.
- Партнерству: Педагог виступає в ролі фасилітатора, допомагаючи групам ефективно співпрацювати.

Приклади:

- Групова робота над проєктом: Діти об'єднуються в групи для створення спільного проєкту (наприклад, макет міста). Кожен учасник має свою роль: хтось малює, хтось ліпить, хтось збирає. Дитина з ООП може виконувати завдання, що відповідають її можливостям.
- Ігри в малих групах: Діти грають у настільні ігри, де потрібно співпрацювати та допомагати один одному. Це сприяє розвитку комунікативних навичок та соціальної взаємодії.
- Спільне виконання завдань: Педагог дає завдання, що потребують спільного вирішення. Наприклад, побудувати вежу з кубиків. Діти об'єднуються в групи та спільно працюють над завданням.

Кооперативна дидактика є ефективним інструментом для реалізації стандартів інклюзивної освіти, оскільки сприяє створенню середовища, де кожна дитина може повноцінно розвиватися.

13. Особливості організації життєдіяльності дітей з ООП з урахуванням їх автономії та збереженням людської гідності

Організація життєдіяльності дітей з особливими освітніми потребами (ООП) вимагає особливої уваги до їхньої автономії та збереження людської гідності. Це означає, що ми повинні не лише забезпечити їм доступ до освіти та інших послуг, але й створити умови, в яких вони зможуть повноцінно реалізувати свій потенціал, відчуючи себе цінними та повноправними членами суспільства.

Основні принципи організації життєдіяльності:

- Індивідуалізація:
 - Кожна дитина з ООП унікальна, тому необхідно враховувати її індивідуальні потреби, можливості та інтереси.
 - Необхідно розробляти індивідуальні програми розвитку, які б враховували особливості кожної дитини.

Приклади: Для дитини з порушенням зору можна використовувати тактильні матеріали та аудіокниги. Для дитини з аутизмом можна створити структуроване середовище з чітким розкладом.

- Автономія:

- Діти з ООП мають право на самостійність та прийняття рішень.
- Необхідно надавати їм можливість самостійно обирати види діяльності, брати участь у прийнятті рішень, що стосуються їхнього життя.

Приклади: Надавати дитині можливість самостійно обирати одяг, іграшки, види діяльності. Залучати дитину до прийняття рішень щодо її навчання та розвитку.

- Гідність:

- Необхідно ставитися до дітей з ООП з повагою та гідністю, незалежно від їхніх особливостей.
- Неприпустимо використовувати дискримінаційні або образливі висловлювання.

Приклади: Використовувати шанобливі звертання до дитини, незалежно від її віку та особливостей. Уникати використання стереотипів та упереджень.

- Інклюзія:

- Діти з ООП мають право на участь у житті суспільства нарівні з іншими дітьми.
- Необхідно створювати умови для їхньої участі в освітніх, культурних та соціальних заходах.

Приклади: Залучати дитину до участі в загальних іграх та заняттях. Організовувати спільні екскурсії та прогулянки.

- Партнерство:

- Необхідно залучати батьків та інших членів сім'ї до процесу організації життєдіяльності дітей з ООП.
- Необхідно співпрацювати з фахівцями (педагогами, психологами, лікарями) для забезпечення комплексного підходу.

Приклади: Проводити регулярні зустрічі з батьками для обговорення прогресу дитини. Залучати батьків до участі в організації заходів.

14. Структура та особливості міжнародної методики з оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти ECERS-3

ECERS-3 (Early Childhood Environment Rating Scale – Third Edition) – це міжнародна методика оцінювання якості освітнього середовища в закладах дошкільної освіти (ЗДО). Вона широко використовується в різних країнах для моніторингу та вдосконалення освітніх програм для дітей віком від 3 до 5 років.

1. Загальна характеристика ECERS-3

Методика ECERS-3 розроблена на основі попередніх версій ECERS і є удосконаленою моделлю оцінювання. Вона орієнтована на:

- створення сприятливого середовища для розвитку дітей,
- інтеграцію навчання в повсякденну діяльність,
- оцінку педагогічних взаємодій та матеріального забезпечення,
- підтримку розвитку мовлення та грамотності.

Оцінювання за ECERS-3 ґрунтується на спостереженні за повсякденною діяльністю дітей та педагогів, що дозволяє отримати об'єктивну картину якості освітнього процесу.

2. Структура ECERS-3

Методика складається з 6 основних підшкал, кожна з яких містить детальні критерії оцінювання:

1. Простір і меблі (Space and Furnishings)
 - Розташування та організація приміщення
 - Наявність окремих зон для різних видів діяльності
 - Ергономічність меблів та їх відповідність віку дітей
2. Рутинні процеси та догляд за дітьми (Personal Care Routines)
 - Дотримання гігієнічних норм
 - Організація харчування
 - Безпека дітей під час повсякденної діяльності
3. Мовлення та грамотність (Language and Literacy)
 - Стимулювання розвитку мовлення
 - Робота з художньою та пізнавальною літературою
 - Створення мовного середовища
4. Навчальні види діяльності (Learning Activities)

- Доступ до матеріалів для самостійного навчання
 - Підтримка різних видів гри (конструктивна, сюжетно-рольова)
 - Використання дидактичних матеріалів
5. Взаємодія (Interaction)
- Якість комунікації між педагогами та дітьми
 - Спонування до самостійності та співпраці
 - Позитивна дисципліна
6. Структура програми (Program Structure)
- Баланс між організованою діяльністю та вільною грою
 - Гнучкість у плануванні занять
 - Індивідуальний підхід до розвитку дітей
3. Особливості ECERS-3 у порівнянні з попередніми версіями
- Посилений акцент на якість взаємодії між педагогами та дітьми
 - Оцінювання інтеграції навчального процесу в природну діяльність дітей
 - Збільшена увага до мовленнєвого розвитку та підтримки грамотності
 - Спрощення критеріїв оцінювання для полегшення застосування в реальних умовах
4. Значення ECERS-3 для покращення дошкільної освіти
- Використання ECERS-3 дозволяє адміністрації ЗДО та педагогам:
- об'єктивно оцінювати якість освітнього процесу,
 - визначати сильні та слабкі сторони роботи закладу,
 - розробляти ефективні стратегії вдосконалення навчального середовища.

Висновок

Методика ECERS-3 є надійним інструментом оцінювання якості дошкільної освіти, який сприяє вдосконаленню освітнього середовища та забезпечує гармонійний розвиток дітей.

Питання для самоконтролю

1. Які чинники стримують ефективне впровадження кооперативної діяльності в ЗДО?
2. Як впливають упередження педагогів на реалізацію інклюзивних цінностей?
3. Чому кооперативна діяльність є складнішою в інклюзивних групах?
4. Які соціальні бар'єри можуть заважати дітям з ООП взаємодіяти з однолітками?
5. Як використання гри допомагає долати проблеми соціалізації?
6. Які перспективи відкриває кооперація для самореалізації дітей з ООП?
7. У чому полягає перевага довготривалого проєктного навчання для дітей з ООП?
8. Як педагогу оцінити ефективність кооперативної роботи у змішаній групі?
9. Які особистісні риси педагога сприяють розвитку інклюзивної культури?
10. Як забезпечити рівні умови участі у спільній діяльності для всіх дітей?

Рекомендована література:

1. Ecers-3: шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти Режим доступу: <https://surl.li/pamjya>
2. [Аргіропоулос Д.](#) Інклюзивна педагогіка [Текст] : навч. посіб. / Дімітріс Аргіропоулос, Наталія Тарнавська ; Ун-т Парми. Італія, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир : Левковець Н. М., 2021. 264 с.
3. Дімітріс Аргіропоулос, Салацька А.П., Тарнавська Н.П., Катинська І.І.. Організація інклюзивної освіти в дошкільному навчальному закладі : Навчально-методичний посібник для науково-педагогічних працівників, студентів вищих навчальних закладів / Дімітріс Аргіропоулос, А.П. Салацька, Н.П. Тарнавська, І.І. Катинська Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 192 с.
4. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с. Режим доступу: <https://surl.li/zpdiug>

5. Інклюзивна практика в контексті дошкільної освіти. Режим доступу: <https://www.eenet.org.uk/resources/docs/Inclusive%20Beginnings%20-%20practice%20-%20UKR.pdf>
6. Інклюзія в ЗДО : [метод. посіб.] / упоряд. Л. А. Швайка. Харків : Основа, 2019. 140.
7. Колупаєва А.А. Навчання дітей з особливими потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
8. Практика асистента педагога: міжнародний й український контекст: результати дослідження / О.Федоренко, О.Мартинчук, Н.Софій, Г.Лук'янова, О.Кошіль, Т.Симоненко, Л.Байда, Ю.Найда. Київ ФОП Парашин, 2020, 122 с. Режим доступу: <https://surl.li/giabsv>
9. Тарнавська Н., Дослідження сучасного стану впровадження інклюзивної парадигми в освітній простір дошкільної і початкової освіти України / Тарнавська Н., Вознюк О. // *Нові технології навчання: збірник наукових праць* / ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». К., 2019. Вип. 92. С. 281-286.
10. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки [Текст] : підруч. / З. М. Шевців. 2-ге вид. випр., допов. Львів : Новий світ-2000, 2019. 263
11. Будяк Л.В. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ І ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ. Режим доступу: https://ap.uu.edu.ua/article/324?utm_source=chatgpt.com
12. Міжнародно-правові документи Режим доступу: https://rcpio.ippo.kubg.edu.ua/?page_id=63&utm_source=chatgpt.com

Лекція 3

ТЕМА: ВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ПРАКТИКИ

Мета: ознайомити здобувачів із нормативною основою, видами документації (ІПР, спостереження, індивідуальні плани), що супроводжують кооперативну діяльність у ЗДО.

Професійна спрямованість: формування здатності вести педагогічну документацію, адаптувати освітній процес відповідно до потреб кожної дитини.

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Цілі, завдання, види спеціальної документації які використовуються в інклюзивній практиці ЗДО.
2. Ефективний психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами.
3. Ведення документації на етапі виявлення та обстеження потреб дитини з інвалідністю. Конфіденційність інформації, що міститься у спеціальній документації.
4. Індивідуальна програма розвитку (ІПР) дитини з інвалідністю, врахування потреб дитини з інвалідністю при плануванні та організації інклюзивного навчання.
5. Адаптована освітня програма (АОП) для дитини з інвалідністю.
6. Портфоліо дітей із особливими освітніми потребами.
7. Проведення моніторингу ефективності інклюзивного навчання.
8. Інформаційно-комунікаційні технології підтримки інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти.
9. Електронні системи ведення спеціальної документації в інклюзивній освіті.

1. Цілі, завдання, види спеціальної документації які використовуються в інклюзивній практиці ЗДО.

Інклюзивна освіта в закладах дошкільної освіти (ЗДО) спрямована на створення сприятливого освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Важливою складовою ефективної інклюзивної практики є ведення спеціальної документації, яка забезпечує планування, організацію та моніторинг розвитку дитини.

1. Цілі спеціальної документації в інклюзивному ЗДО
 - Забезпечення системного підходу до навчання та розвитку дітей з ООП.
 - Індивідуалізація освітнього процесу відповідно до потреб кожної дитини.
 - Моніторинг прогресу та оцінка ефективності застосованих методик.
 - Координація між учасниками інклюзивного процесу (педагогами, батьками, фахівцями).
 - Дотримання нормативно-правових вимог щодо організації інклюзивного навчання.
2. Завдання спеціальної документації
 - Фіксування індивідуальних особливостей розвитку дитини.
 - Оформлення індивідуальної освітньої траєкторії.
 - Визначення необхідних корекційних заходів.
 - Організація взаємодії між педагогами, асистентом вихователя, батьками та спеціалістами (логопедом, дефектологом, психологом тощо).
 - Створення адаптованих програм навчання та виховання.
3. Види спеціальної документації в інклюзивному ЗДО
 - 1) Документація, що підтверджує особливий статус дитини
 - Висновок ІРЦ (інклюзивно-ресурсного центру) – містить інформацію про діагноз дитини, її сильні та слабкі сторони, рекомендації щодо навчання та розвитку.
 - Медична довідка про стан здоров'я.
 - Індивідуальна програма реабілітації (ІПР) – для дітей з інвалідністю.
 - 2) Планувальна документація
 - Індивідуальна програма розвитку (ІПР) – містить цілі, методи та засоби навчання, враховуючи потреби дитини.
 - Індивідуальний навчальний план (ІНП) – деталізує розклад занять, адаптовані програми та методи роботи.
 - Календарно-тематичне планування для роботи з дітьми з ООП.
 - 3) Моніторингова та корекційна документація
 - Портфоліо дитини (роботи, спостереження, результати тестів, фіксація динаміки розвитку).
 - Щоденник спостережень за прогресом дитини.
 - Адаптовані програми корекційно-розвиткової роботи (логопедичні, психологічні, соціальні аспекти).
 - 4) Документація для взаємодії з батьками
 - Індивідуальні консультації та плани взаємодії з сім'єю.
 - Анкети та опитувальники для батьків щодо розвитку дитини.
 - Звіти про результати навчання та розвитку дитини.
 - 5) Організаційна документація ЗДО
 - Накази про створення інклюзивних груп.
 - Графіки роботи фахівців (логопеда, психолога, дефектолога).
 - Протоколи засідань команди психолого-педагогічного супроводу.

Спеціальна документація відіграє важливу роль в організації якісного інклюзивного навчання в ЗДО. Вона допомагає ефективно планувати освітній процес, адаптувати навчальні програми та забезпечувати супровід дітей з особливими освітніми потребами.

2. Ефективний психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами

Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами (ООП) – це система заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для їх навчання, розвитку та соціалізації. Він здійснюється командою фахівців у закладах дошкільної освіти (ЗДО) і передбачає міждисциплінарний підхід.

1. Цілі та завдання психолого-педагогічного супроводу

Цілі:

- Створення комфортного, безпечного та стимулюючого середовища для розвитку

дитини.

- Забезпечення рівного доступу до якісної освіти.
- Максимальна інтеграція дитини з ООП у соціальне середовище.
- Підвищення рівня самостійності, адаптації та комунікативних навичок дитини.

Завдання:

1. Діагностичне – виявлення особливостей розвитку дитини, її сильних і слабких сторін, потреб у корекційній роботі.
2. Корекційно-розвиткове – проведення індивідуальних та групових занять із логопедом, дефектологом, психологом тощо.

3. Педагогічне – розробка та реалізація адаптованих освітніх програм.

4. Консультативне – підтримка батьків і педагогів, надання рекомендацій щодо взаємодії з дитиною.

5. Соціалізаційне – сприяння адаптації дитини в колективі, формування комунікативних навичок.

2. Основні принципи психолого-педагогічного супроводу

1. Індивідуальний підхід – урахування особливостей розвитку дитини та створення персоналізованої програми навчання.

2. Комплексність – взаємодія педагогів, психологів, логопедів, дефектологів, батьків, медичних працівників.

3. Поетапність – поступове впровадження корекційних заходів і постійний моніторинг результатів.

4. Інклюзивність – забезпечення максимально можливої участі дитини в загальному освітньому процесі.

5. Партнерство – тісна взаємодія між фахівцями, родиною та педагогами для досягнення позитивного результату.

3. Основні напрями психолого-педагогічного супроводу

- 1) Психологічний супровід. Мета – розвиток емоційної стабільності, комунікативних навичок, мотивації до навчання.

Завдання психолога:

- Проведення діагностики рівня розвитку дитини.
- Робота з тривожністю, страхами, агресивністю, труднощами адаптації.
- Корекція поведінкових порушень.
- Консультування батьків щодо методів виховання та спілкування.

Приклад: Дитина з розладом спектра аутизму (РСА) уникає контакту з іншими дітьми. Психолог використовує методику "соціальних історій", навчаючи її правильних моделей взаємодії через спеціальні ігрові ситуації.

- 2) Логопедична підтримка. Мета – розвиток мовлення та комунікативних навичок.

Завдання логопеда:

- Корекція порушень звуковимови.
- Розвиток активного та пасивного словника.
- Формування правильної граматичної будови мовлення.

Приклад: Дитина із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) має труднощі у побудові речень. Логопед проводить заняття за допомогою карток PECS, використовуючи наочні матеріали для покращення розуміння та формування мовленнєвих навичок.

- 3) Дефектологічний супровід. Мета – корекція когнітивних порушень, навчання базовим навичкам самообслуговування.

Завдання дефектолога:

- Розвиток сенсорного сприйняття.
- Формування елементарних математичних уявлень.
- Робота над моторними навичками.

Приклад: Дитина з порушенням інтелектуального розвитку має труднощі у сприйнятті форми та кольору. Дефектолог використовує методику Монтесорі для навчання через сенсорні матеріали (наприклад, сортування предметів за кольором і формою).

4) Педагогічний супровід. Мета – адаптація освітнього процесу відповідно до можливостей дитини.

Завдання педагогів:

- Використання адаптованих методик навчання.
- Створення безпечного та сприятливого середовища.
- Інтеграція дитини в групу однолітків.

Приклад: Дитина з порушенням слуху використовує слуховий апарат. Вихователь разом із сурдопедагогом вводять елементи жестової мови у заняття, щоб забезпечити повне розуміння навчального матеріалу.

5) Соціальна адаптація. Мета – інтеграція дитини у соціальне середовище, розвиток самостійності.

Завдання соціального педагога:

- Формування навичок самообслуговування.
- Вироблення моделей соціальної поведінки.
- Проведення заходів для толерантного ставлення до дітей з ООП у колективі.

Приклад: У групі ЗДО є дитина з синдромом Дауна. Соціальний педагог організовує спільні ігри та інтегровані заняття, підбирає ігрові ситуації, що сприяють взаємодії між дітьми.

4. Організація ефективного психолого-педагогічного супроводу

1) Створення команди супроводу

До команди входять:

- вихователь,
- асистент вихователя,
- психолог,
- логопед,
- дефектолог,
- соціальний педагог,
- медичний працівник,
- батьки.

2) Розробка індивідуального плану розвитку (ІПР)

Включає:

- детальний опис особливостей розвитку дитини,
- корекційні та навчальні цілі,
- методи роботи та очікувані результати.

3) Моніторинг та корекція програми

- Регулярна оцінка прогресу дитини.
- Коригування методів навчання.
- Співпраця з батьками та залучення їх до процесу навчання.

Ефективний психолого-педагогічний супровід дітей з ООП у ЗДО забезпечує їхню успішну соціалізацію, розвиток навичок і адаптацію до навчального процесу. Комплексний підхід, співпраця фахівців та батьків, індивідуалізація навчання є ключовими факторами успішної інклюзії.

3. Ведення документації на етапі виявлення та обстеження потреб дитини з інвалідністю.

Конфіденційність інформації у спеціальній документації. Виявлення та обстеження потреб дитини з інвалідністю – це ключовий етап у побудові ефективної системи її підтримки в закладі дошкільної освіти (ЗДО). На цьому етапі збираються дані про стан здоров'я, рівень розвитку та освітні потреби дитини. Важливу роль відіграє правильне ведення документації, яка фіксує результати діагностики, рекомендації фахівців і подальші кроки щодо організації індивідуальної траєкторії навчання.

1. Види документації на етапі виявлення та обстеження потреб дитини з інвалідністю

1.1. Первинна документація

Ця документація містить базові відомості про дитину та є основою для подальшого оцінювання її освітніх потреб.

- Медична довідка про стан здоров'я (форма 086-1/о) – містить інформацію про

діагноз, рекомендації лікарів щодо перебування дитини у ЗДО.

- Свідоцтво про народження дитини – для підтвердження віку та особистих даних.
- Індивідуальна програма реабілітації (ІПР) – для дітей з інвалідністю, містить рекомендації щодо навчання та адаптації.

Приклад: Дитина з дитячим церебральним паралічем (ДЦП) потребує адаптації фізичного простору у ЗДО. У довідці вказано рекомендації щодо забезпечення доступності: спеціальні меблі, допоміжні пристрої.

1.2. Діагностична документація. Формується на основі обстеження дитини різними фахівцями для визначення її сильних і слабких сторін.

- Висновок Інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) – містить результати психолого-педагогічного обстеження, рекомендації щодо освітнього процесу та необхідної корекційної допомоги.
- Психолого-педагогічна характеристика – складається вихователем та психологом ЗДО на основі спостережень за поведінкою, комунікацією та навчальними можливостями дитини.
- Протокол засідання команди психолого-педагогічного супроводу – містить рішення щодо необхідних адаптацій та підтримки.

Приклад: Після проходження обстеження в ІРЦ дитині з розладом спектра аутизму (РСА) рекомендовано надання підтримки асистента вихователя, використання візуального розкладу та альтернативних методів комунікації (картки PECS).

1.3. Планувальна документація

- Індивідуальна програма розвитку (ІПР) – розробляється на основі висновку ІРЦ та містить детальний план навчання, корекційної роботи, моніторингу прогресу.
- Індивідуальний навчальний план (ІНП) – відображає адаптовану програму, розклад занять, спеціальні методи навчання.
- Графік корекційно-розвиткової роботи – включає заняття з логопедом, психологом, дефектологом тощо.

Приклад: Дитина з порушенням зору має адаптовану програму, що передбачає використання збільшених шрифтів, тактильних карт, а також підтримку тифлопедагога.

2. Конфіденційність інформації у спеціальній документації. Оскільки документи містять чутливу інформацію про стан здоров'я та розвиток дитини, важливо дотримуватися принципів конфіденційності.

2.1. Основні принципи захисту інформації

1. Обмежений доступ – документи зберігаються у спеціально визначених місцях та надаються лише уповноваженим особам (керівнику ЗДО, членам команди супроводу).
2. Використання інформації лише за призначенням – дані можуть використовуватися тільки для організації освітнього процесу.
3. Заборона розголошення третім особам – персонал не має права поширювати інформацію про особливості розвитку дитини без згоди батьків.
4. Згода батьків – будь-яке використання даних потребує письмової згоди законних представників дитини.
5. Захист цифрової інформації – якщо документація ведеться в електронному форматі, вона повинна бути захищена паролями та обмеженим доступом.

Приклад порушення: Вихователь обговорює особливості розвитку дитини з ООП у присутності інших батьків. Це може викликати негативні наслідки для дитини та її родини.

Правильний підхід: Вся документація зберігається в закритих шафах, доступ до неї мають лише фахівці, які працюють з дитиною.

3. Відповідальність за порушення конфіденційності. За неналежне зберігання або розголошення інформації передбачена відповідальність згідно з:

- Законом України "Про захист персональних даних"
- Законом України "Про освіту"
- Конвенцією ООН про права дитини

Приклад відповідальності: Якщо інформація про стан здоров'я дитини стала відома

стороннім особам і призвела до дискримінації або булінгу, працівник може бути притягнутий до дисциплінарної або адміністративної відповідальності.

Ведення документації на етапі виявлення та обстеження дитини з інвалідністю є важливим кроком для побудови ефективного освітнього процесу. Водночас необхідно дотримуватися суворих вимог щодо конфіденційності, щоб захистити права та гідність дитини. Дотримання цих правил допомагає створити сприятливе середовище для розвитку та соціалізації дітей з ООП у ЗДО.

4. Індивідуальна програма розвитку (ІПР) дитини з інвалідністю, врахування потреб дитини з інвалідністю при плануванні та організації інклюзивного навчання.

Індивідуальна програма розвитку (ІПР) – це комплексний документ, який розробляється для дітей з особливими освітніми потребами (ООП), зокрема дітей з інвалідністю, з метою забезпечення їхнього гармонійного розвитку та ефективного включення в освітній процес.

1. Значення ІПР у процесі інклюзивного навчання

ІПР є основним інструментом для адаптації навчального процесу відповідно до індивідуальних можливостей і потреб дитини. Вона:

- Визначає стратегію навчання, корекційно-розвиткової роботи та соціальної адаптації.
- Забезпечує комплексний підхід до освіти через взаємодію всіх учасників команди супроводу.
- Сприяє максимально можливій інтеграції дитини в освітнє середовище.

2. Структура та зміст ІПР

ІПР складається на основі рекомендацій Інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) та включає такі розділи:

1) Загальні відомості про дитину

- Прізвище, ім'я, вік, діагноз (за потреби).
- Висновок ІРЦ та основні рекомендації.
- Особливості розвитку (когнітивні, комунікативні, сенсорні, моторні, емоційно-вольові).

Приклад: Дитина має діагноз "розлад спектра аутизму" (РСА), труднощі з соціальною взаємодією, сенсорну чутливість.

2) Освітні цілі та завдання

Визначаються короткострокові та довгострокові цілі відповідно до можливостей дитини.

Приклад: Короткострокова ціль: навчитися використовувати альтернативну комунікацію (картки PECS). Довгострокова ціль: покращити мовленнєве спілкування та самостійність у побутових ситуаціях.

3) Адаптація навчального процесу

- Спрощення навчального матеріалу.
- Використання візуальних підказок, жестової мови, технічних засобів.
- Гнучкий підхід до розкладу занять.

Приклад: Для дитини з порушенням слуху використовуються планшети з програмами для жестової мови та розширені ілюстровані матеріали.

4) Методи та стратегії навчання

- Використання індивідуальних та групових занять.
- Методика Монтесорі, сенсорна інтеграція, поведінковий аналіз (АВА).
- Застосування спеціальних технологій (мультимедійні програми, тактильні матеріали).

Приклад: Дитина з ДЦП отримує завдання у вигляді інтерактивних ігор, що допомагає компенсувати обмеження у руховій активності.

5) Корекційно-розвиткова робота

- Заняття з логопедом, дефектологом, психологом.
- Сенсорна терапія, арт-терапія, музикотерапія.

- Робота з фізичним терапевтом за потреби.

Приклад: Дитина з порушенням мовлення отримує 2 заняття на тиждень із логопедом для корекції звуковимови та розвитку комунікації.

6) Соціалізація та поведінкова підтримка

- Робота над комунікацією з однолітками.
- Інтеграція у спільні ігри та заходи.
- Використання стратегій поведінкової підтримки (зорові розклади, підкріплення успіхів).

Приклад: Для дитини з труднощами у соціальній взаємодії вихователь використовує сюжетно-рольові ігри та методику "соціальних історій".

7) Оцінка та моніторинг прогресу

- Регулярне оцінювання досягнень.
- Коригування ІПР за результатами спостережень.
- Співпраця з батьками у плануванні наступних кроків.

Приклад: Через 3 місяці роботи за ІПР команда супроводу аналізує прогрес дитини та коригує програму відповідно до її нових досягнень.

3. Врахування потреб дитини з інвалідністю при організації інклюзивного навчання

1) Фізичне середовище

- Доступність приміщень (пандуси, ліфти, спеціальні меблі).
- Використання тактильних, звукових та візуальних орієнтирів.

Приклад: Дитина на візку має доступ до класної кімнати завдяки облаштованому пандусу та спеціальному столу.

2) Організація навчального процесу

- Гнучкий графік занять.
- Індивідуалізація навчальних завдань.
- Альтернативні форми оцінювання.

Приклад: Для дитини з порушенням зору тексти подаються шрифтом Брайля або через аудіофайли.

3) Психолого-педагогічний супровід

- Робота психолога, логопеда, дефектолога.
- Інклюзивні заняття, адаптовані до потреб дитини.

Приклад: Дитина з гіперактивністю навчається в режимі коротких сесій із фізичними паузами.

4) Підготовка педагогів та колективу

- Навчання педагогів методикам інклюзії.
- Формування толерантного ставлення у дітей-однолітків.

Приклад: Проведення інтерактивних занять про особливості дітей з інвалідністю, щоб сформувані емпатію у групі.

Індивідуальна програма розвитку (ІПР) є ключовим документом для організації інклюзивного навчання дітей з інвалідністю. Вона враховує освітні, соціальні та фізичні потреби дитини, сприяючи її успішному навчанню та соціалізації. Організація навчання повинна бути адаптованою, доступною та комфортною, забезпечуючи кожній дитині можливість повноцінного розвитку.

5. Адаптована освітня програма (АОП) для дитини з інвалідністю.

Адаптована освітня програма (АОП) – це навчальна програма, що змінюється відповідно до індивідуальних особливостей, можливостей і потреб дитини з інвалідністю. Вона базується на загальнодержавних освітніх стандартах, але враховує необхідність корекційно-розвиткової роботи та створення спеціальних умов для навчання.

1. Основні принципи АОП

- Індивідуалізація – навчальний матеріал і методи викладання адаптуються відповідно до можливостей дитини.
- Гнучкість – зміна темпу навчання, тривалості занять, методів подання матеріалу.

- Комплексність – поєднання освітньої, корекційно-розвиткової та реабілітаційної складових.
- Інклюзивність – максимально можливе залучення дитини до освітнього процесу разом з однолітками.
- Співпраця – активна взаємодія між педагогами, батьками, спеціалістами (логопедами, дефектологами, психологами).

2. Структура АОП

1) Загальна характеристика дитини

- Вік, рівень розвитку, особливості сприйняття інформації.
- Медичні показники (діагноз, обмеження).
- Висновки Інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ).

Приклад: Дитина з порушенням зору має обмежену можливість читати друкований текст, тому необхідні аудіоматеріали та тексти шрифтом Брайля.

2) Освітні цілі та завдання

- Формування ключових компетентностей з урахуванням можливостей дитини.
- Розвиток самостійності, комунікативних навичок.
- Корекційна робота з урахуванням особливих освітніх потреб.

Приклад: Для дитини з розладом спектра аутизму (РСА) передбачено використання візуальних підказок та альтернативних методів комунікації (картки PECS).

3) Корекційно-розвитковий компонент

- Логопедична корекція мовлення.
- Сенсорна інтеграція.
- Музико- або арт-терапія.

Приклад: Дитина з мовленнєвими порушеннями отримує 3 заняття на тиждень з логопедом, спрямовані на розвиток артикуляції та зв'язного мовлення.

4) Методичні підходи та стратегії навчання

- Використання адаптованих підручників, відеоуроків, інтерактивних технологій.
- Робота в малих групах, індивідуальні заняття.
- Спрощення навчального матеріалу, подача через гру.

Приклад: Для дитини з ДЦП організовуються уроки з використанням планшетів та інтерактивних дошок, що полегшує написання та малювання.

5) Форми оцінювання

- Формувальне оцінювання (відстеження прогресу без порівняння з іншими дітьми).
- Заміна письмових тестів на усні відповіді, демонстрацію навичок.
- Використання портфоліо для відстеження успіхів.

Приклад: Дитина з дисграфією замість письмових тестів відповідає усно або через комп'ютерні програми розпізнавання мовлення.

3. Врахування особливостей дитини при плануванні та організації АОП

1) Фізична доступність

- Пандуси, спеціальні меблі, тактильні доріжки.
- Пристосовані санітарні зони.

Приклад: Дитина на візку має змогу пересуватися класом завдяки доступним партам і спеціально облаштованим проходам.

2) Психолого-педагогічний супровід

- Робота команди супроводу (асистент учителя, психолог, логопед).
- Формування толерантного середовища.

Приклад: Для дитини з синдромом Дауна вчитель організовує групові ігри для розвитку комунікаційних навичок.

3) Адаптація навчальних матеріалів

- Використання аудіокниг, великих шрифтів, тактильних карт.
- Використання піктограм та альтернативної комунікації.

Приклад: Дитина з порушенням слуху отримує навчальні матеріали у вигляді

відеоуроків із сурдоперекладом.

4. Приклади реалізації АОП для різних категорій дітей

1) Дитина з порушенням опорно-рухового апарату

- Використання адаптованих меблів.
- Можливість проходити навчання в змішаному форматі (очно та онлайн).
- Додатковий час для виконання завдань.

Приклад: Дитина з ДЦП використовує ноутбук із програмою для диктування тексту замість письмового запису.

2) Дитина з порушенням зору

- Використання рельєфно-крапкового шрифту Брайля.
- Озвучені навчальні матеріали.
- Просторова орієнтація у школі.

Приклад: На уроках математики дитина користується спеціальними рельєфними таблицями для тактильного сприйняття чисел.

3) Дитина з розладом спектра аутизму

- Використання візуального розкладу дня.
- Зменшення сенсорного навантаження (спеціальні навушники, спокійне освітлення).
- Соціальні історії для пояснення правил поведінки.

Приклад: Перед кожним уроком дитина переглядає ілюстрований розклад, який допомагає їй зорієнтуватися у послідовності подій.

Адаптована освітня програма (АОП) є основою ефективного навчання дітей з інвалідністю. Вона враховує їхні індивідуальні можливості, надає необхідну підтримку та допомагає їм досягати успіхів у навчанні. Головна мета АОП – створити комфортні умови для розвитку кожної дитини та забезпечити рівні можливості в освіті.

6. Портфоліо дітей із особливими освітніми потребами

Портфоліо – це персоналізована збірка досягнень, навчальних матеріалів та результатів розвитку дитини з особливими освітніми потребами (ООП). Воно слугує важливим інструментом для моніторингу індивідуального прогресу та ефективності освітнього процесу.

Функції портфоліо

- Відстеження динаміки розвитку дитини.
- Фіксація досягнень, сильних сторін та успіхів.
- Оцінка ефективності адаптованої освітньої програми (АОП).
- Підтримка комунікації між учителями, батьками та фахівцями супроводу.

2. Структура портфоліо дитини з ООП

1) Загальні відомості про дитину

- Прізвище, ім'я, вік.
- Діагноз або особливі освітні потреби (за згодою батьків).
- Висновок ІРЦ (Інклюзивно-ресурсного центру).
- Освітні потреби та рекомендації.

Приклад: *"Марія, 6 років. Має затримку психомовленнєвого розвитку. Рекомендовано індивідуальний темп навчання, використання візуальних опор та розвиток комунікативних навичок."*

2) Індивідуальна програма розвитку (ІПР)

- Освітні цілі та корекційні завдання.
- Методи адаптації навчального процесу.
- Заплановані корекційні заняття (логопед, дефектолог, психолог).

Приклад: *"Розвиток мовлення: виконання артикуляційної гімнастики 3 рази на тиждень, використання жестової мови для пояснення значень слів."*

3) Моніторинг успіхів та досягнень

- Приклади навчальних робіт (малюнки, письмові завдання, вироби з пластиліну).
- Фотографії участі у групових заняттях.

- Відеозаписи з презентацією навичок.

Приклад: *"Марія навчилася будувати прості речення та активно використовує піктограми для комунікації."*

4) Спостереження педагогів та спеціалістів

- Записи вчителя, психолога, логопеда про прогрес дитини.
- Оцінка поведінкових, соціальних, комунікативних змін.
- Проміжні висновки та коригування плану навчання.

Приклад: *"За останні три місяці дитина навчилася виражати емоції словами, покращила контакт з однолітками, зменшила частоту стереотипних рухів."*

5) Відгуки батьків

- Спостереження батьків щодо змін у поведінці та навичках дитини.
- Пропозиції та побажання до навчального процесу.

Приклад: *"Марія почала частіше використовувати слова у спілкуванні вдома. Вона із задоволенням грає у сюжетні ігри з братом."*

3. Види портфоліо

1) Портфоліо досягнень

Фіксує освітні успіхи, навички та творчі здобутки дитини. Приклад: альбом із малюнками, зошити з роботами, відео виконання завдань.

2) Діагностичне портфоліо

Містить дані про рівень розвитку дитини та результати тестувань. Приклад: графіки розвитку мовлення, оцінка психоемоційного стану.

3) Особистісне портфоліо

Відображає соціальну активність, хобі та інтереси дитини. Приклад: фото з шкільних заходів, відгуки друзів.

4. Як використовувати портфоліо в освітньому процесі?

- Вчитель відстежує прогрес, адаптує програму та методи навчання.
- Батьки розуміють динаміку розвитку дитини, можуть підтримувати її вдома.
- Спеціалісти (психологи, логопеди) коригують корекційно-розвиткову роботу.

Приклад: *"За підсумками аналізу портфоліо логопед рекомендував збільшити кількість вправ на розвиток артикуляції."*

Портфоліо – це ефективний інструмент для моніторингу та підтримки розвитку дитини з ООП. Воно дозволяє побачити реальний прогрес, адаптувати навчальний процес та забезпечити комплексний підхід до освіти.

7. Проведення моніторингу ефективності інклюзивного навчання.

Моніторинг ефективності інклюзивного навчання – це систематичний процес збору, аналізу та оцінювання даних про розвиток дитини з особливими освітніми потребами (ООП), умови навчання, рівень адаптації та соціалізації у закладі освіти.

Мета моніторингу – оцінити динаміку навчальних досягнень дитини, ефективність освітньої програми та виявити необхідність коригувальних заходів.

2. Основні завдання моніторингу

- Визначення рівня засвоєння знань, умінь та навичок.
- Оцінка соціалізації дитини у колективі.
- Аналіз ефективності адаптаційних та корекційно-розвиткових заходів.
- Виявлення потреб у додатковій підтримці.
- Удосконалення підходів до організації інклюзивного навчання.

3. Методи моніторингу ефективності інклюзивного навчання

1) Спостереження

Педагоги та фахівці ведуть щоденні або періодичні спостереження за поведінкою, навчальною активністю та соціальною взаємодією дитини.

Приклад: Учитель спостерігає, як дитина з розладом спектра аутизму (РСА) реагує на групові завдання, чи бере участь у спільних іграх.

2) Оцінювання навчальних досягнень

- Використання адаптованих контрольних завдань.
- Формувальне оцінювання (оцінка прогресу, а не тільки кінцевого результату).
- Портфоліо досягнень.

Приклад: Для дитини з дисграфією письмові завдання замінюють на усні відповіді або використання комп'ютера для друкування текстів.

3) Анкетування та опитування

- Опитування батьків, учителів, асистентів учителя щодо змін у навчальній та соціальній поведінці дитини.
- Оцінка емоційного стану дитини через спрощені анкети (для молодших дітей – малюнкові анкети).

Приклад: Батьки дитини з синдромом Дауна відзначили покращення мовлення вдома після запровадження занять з логопедом.

4) Аналіз адаптації дитини

Оцінка рівня комфорту дитини у навчальному середовищі:

- Чи відчуває дитина підтримку з боку педагогів і однокласників?
- Чи може вона самостійно виконувати завдання або потребує допомоги?

Приклад: Учень із порушенням зору почав активно користуватися навчальними матеріалами шрифтом Брайля, що свідчить про успішну адаптацію.

5) Психолого-педагогічні тестування

Спеціалісти (психологи, логопеди, дефектологи) проводять періодичні діагностичні обстеження.

Приклад: За результатами тестування психолог виявив зниження тривожності у дитини після введення занять з арт-терапії.

4. Показники ефективності інклюзивного навчання

1) Навчальні досягнення

- Динаміка засвоєння навчального матеріалу.
- Рівень самостійності у виконанні завдань.
- Використання допоміжних технологій.

Приклад: Дитина з ДЦП почала самостійно користуватися клавіатурою для виконання письмових завдань.

2) Соціальна інтеграція

- Взаємодія з однолітками.
- Участь у групових заходах.
- Відсутність ізоляції та булінгу.

Приклад: Учень із розладом спектра аутизму почав брати участь у командних іграх під час перерв.

3) Психоемоційний стан

- Відчуття комфорту у навчальному середовищі.
- Наявність позитивної мотивації до навчання.
- Рівень тривожності та стресу.

Приклад: Дитина з порушеннями слуху після адаптації середовища (використання сурдоперекладу) стала більш активною на уроках.

4) Умови для навчання

- Доступність навчального середовища (фізична, інформаційна).
- Достатність корекційно-розвиткових занять.
- Співпраця між учителями, батьками та фахівцями.

Приклад: Школа обладнала ресурсну кімнату для дитини з особливими освітніми потребами, що позитивно вплинуло на її навчання.

5. Використання результатів моніторингу

- Після збору та аналізу даних розробляються рекомендації:
- Адаптація навчального плану.
- Корекція методів викладання.
- Організація додаткових занять із психологом, логопедом.

- Надання рекомендацій батькам щодо підтримки дитини вдома.

Приклад: За результатами моніторингу виявлено, що дитині складно працювати у великому класі. Прийнято рішення частково проводити заняття у малих групах.

Моніторинг ефективності інклюзивного навчання – це необхідний процес для забезпечення якісної освіти дітей з ООП. Він дозволяє оцінювати навчальний прогрес, адаптацію дитини в соціальному середовищі та ефективність педагогічних методів. Регулярний аналіз результатів сприяє покращенню інклюзивної освіти та створенню комфортного навчального простору для всіх учнів.

8. Інформаційно-комунікаційні технології підтримки інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) у дошкільній інклюзивній освіті – це сучасні цифрові засоби та методи, які сприяють розвитку, навчанню та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Вони допомагають адаптувати навчальне середовище, покращують комунікацію та стимулюють когнітивний розвиток дітей.

2. Цілі використання ІКТ в інклюзивній дошкільній освіті

- Підтримка альтернативної комунікації для дітей з порушеннями мовлення.
- Розвиток когнітивних та сенсорних навичок.
- Адаптація навчального матеріалу відповідно до потреб дитини.
- Підвищення мотивації до навчання через інтерактивний підхід.
- Формування навичок самостійності та соціальної інтеграції.

3. Види ІКТ, що використовуються в інклюзивній дошкільній освіті

1) Спеціалізоване програмне забезпечення та мобільні додатки

Логопедичні програми та додатки:

- "Розмовляйко" – для розвитку мовлення.
- "Вчимося говорити" – для дітей із затримкою мовленнєвого розвитку.
- "ABA Cards" – для навчання дітей з аутизмом основним поняттям.

Приклад: Дитина з порушеннями мовлення використовує мобільний додаток "Розмовляйко" для відпрацювання артикуляційних вправ.

Навчальні інтерактивні програми:

- "Говорячий Том" – сприяє розвитку комунікативних навичок.
- "KidSmart" – інтерактивні ігри для розвитку логіки та сенсорики.

Приклад: Дитина з порушеннями слуху використовує мультимедійні презентації з візуальним супроводом для навчання нових слів.

2) Адаптивні пристрої для комунікації

Альтернативні комунікаційні технології:

- Піктографічні комунікатори (PECS) – для дітей, які не можуть вербально висловлюватися.
- Електронні пристрої з синтезатором мовлення (GoTalk, Tobii Dynavox) – для дітей з порушеннями моторики мовлення.

Приклад: Дитина з аутизмом використовує планшет із програмою PECS для комунікації з вихователем та однолітками.

3) Інтерактивні дошки та сенсорні панелі

Мультимедійні засоби навчання:

- Інтерактивні дошки (Smart Board, Promethean).
- Сенсорні панелі для дітей із порушеннями моторики.
- Віртуальні середовища для ігрового навчання.

Приклад: Дитина з ДЦП, яка має труднощі з письмом, використовує інтерактивну дошку для малювання пальцем або стилусом.

4) Робототехніка та STEM-технології

Роботи для навчання дітей з ООП:

- Bee-Bot – навчальний робот для розвитку логіки.
- Lego Education WeDo – конструктори для розвитку моторики.

- RoboBraille – для дітей із порушеннями зору.

Приклад: Дитина з порушеннями координації рухів вчиться керувати роботом Bee-Bot, що сприяє розвитку просторового мислення.

5) Доповнена (AR) та віртуальна реальність (VR)

Імерсивні технології:

- Віртуальні подорожі для дітей із обмеженою мобільністю.
- AR-програми для вивчення тварин, рослин, букв.

Приклад: Дитина з порушенням зору використовує тактильні AR-книжки, що допомагають їй уявляти об'єкти через 3D-моделі.

4. Переваги використання ІКТ в інклюзивному навчанні

Персоналізація навчального процесу – можливість підлаштувати програму під індивідуальні потреби.

- Доступність та комфорт – цифрові технології роблять навчання гнучкішим і менш стресовим.
- Мотивація та залученість – інтерактивні ігри та додатки підвищують інтерес до навчання.
- Розвиток комунікації – технології допомагають дітям із порушеннями мовлення та слуху спілкуватися з оточуючими.
- Підготовка до самостійного життя – навчання навичкам самостійного використання технологій.

5. Виклики та шляхи їх подолання

Виклик 1: Недостатня технічна база у ЗДО. Рішення: Залучення грантів, державних програм та партнерства з ІТ-компаніями.

Виклик 2: Брак підготовки у педагогів. Рішення: Курси підвищення кваліфікації щодо використання ІКТ в інклюзивному навчанні.

Виклик 3: Індивідуальні особливості дітей (не всі діти можуть користуватися стандартними пристроями). Рішення: Використання адаптованих пристроїв та програмного забезпечення.

ІКТ у закладах дошкільної освіти відкривають нові можливості для дітей з особливими освітніми потребами. Використання адаптованого програмного забезпечення, комунікаційних пристроїв, інтерактивних дошок та робототехніки сприяє гармонійному розвитку, комунікації та соціалізації дітей.

9. Електронні системи ведення спеціальної документації в інклюзивній освіті

Електронні системи ведення документації – це цифрові платформи, бази даних та спеціалізоване програмне забезпечення, що допомагають педагогам, адміністраторам та фахівцям інклюзивної освіти вести, зберігати та аналізувати інформацію про дітей з особливими освітніми потребами (ООП).

Ці системи замінюють паперову документацію та дозволяють швидко отримувати доступ до необхідної інформації, координувати дії педагогів, психологів, логопедів та інших фахівців.

2. Основні цілі електронного документообігу в інклюзивній освіті

- Автоматизація процесів – спрощення ведення документації, зменшення паперової роботи.
- Збереження та конфіденційність – безпечне зберігання даних про дітей.
- Доступність інформації – швидкий доступ до документів для всіх учасників освітнього процесу.
- Аналіз та моніторинг – відстеження прогресу дитини та ефективності навчальних програм.
- Спрощення комунікації – можливість взаємодії між педагогами, батьками та фахівцями.

3. Види електронних систем для ведення документації в інклюзивній освіті

1) Державні платформи та реєстри

Автоматизована інформаційна система освітнього менеджменту (AICOM)

- Використовується в Україні для обліку учнів, включаючи дітей з ООП.
- Містить електронні журнали, анкетні дані, навчальні плани.

Приклад: Завідувач дошкільного закладу реєструє дитину з інвалідністю в AICOM, вказуючи тип підтримки, необхідної для навчання.

Інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ) – електронний реєстр дітей з ООП

- Зберігає результати комплексного психолого-педагогічного оцінювання.
- Включає індивідуальні програми розвитку (ІПР) та рекомендації фахівців.

Приклад: Педагог отримує електронний доступ до рекомендацій ІРЦ для адаптації навчальної програми конкретної дитини.

2) Спеціалізовані освітні платформи

Google Workspace for Education

• Використовується для ведення електронних журналів, розкладів, анкетування батьків.

- Дозволяє створювати та редагувати ІПР у Google Docs.

Приклад: Логопед у дитсадку створює спільний електронний файл із завданнями для дитини з дислексією, до якого мають доступ вихователі та батьки.

Moodle, ClassDojo, Microsoft Teams

- Використовуються для комунікації між педагогами, психологами, батьками.
- Дозволяють зберігати та обмінюватися документацією.

Приклад: Асистент вихователя додає у Moodle фото- та відеозвіти про навчальні досягнення дитини, які можуть переглядати батьки.

3) Електронні системи оцінювання та моніторингу

Адаптовані платформи для оцінювання розвитку дитини (NAPI, ABLLS-R, VERSO)

• Використовуються для оцінки когнітивного, мовленнєвого, соціального розвитку дитини.

- Дозволяють автоматично формувати звіти для ІПР.

Приклад: Психолог використовує систему ABLLS-R для оцінки рівня мовленнєвих навичок дитини з розладом спектра аутизму.

Платформи для аналізу поведінки (Behavior Tracker Pro, Autism Track)

- Допомогають відстежувати зміни у поведінці дітей з ООП.
- Використовуються для корекційної роботи.

Приклад: Вихователь відзначає в Behavior Tracker Pro покращення комунікації дитини після впровадження спеціальних навчальних методик.

4. Які документи ведуться в електронних системах?

Індивідуальна програма розвитку (ІПР)

- Містить навчальні цілі, рекомендації фахівців.
- Доступна для корекції та оновлення в режимі реального часу.

Адаптована освітня програма (АОП)

- Створюється з урахуванням особливостей розвитку дитини.
- Включає диференційовані завдання, методи навчання.

Портфоліо дитини з ООП

- Зберігає результати роботи, творчі проекти, фото, відео.

Документація психолого-педагогічного супроводу

- Щоденники спостережень, логопедичні карти, висновки психологів.

5. Переваги використання електронної документації

Швидкий доступ до інформації для всіх фахівців.

Зменшення помилок у заповненні документації.

Економія часу для педагогів та адміністраторів.

Забезпечення конфіденційності та безпеки персональних даних. Можливість аналітики – відстеження динаміки розвитку дитини.

6. Виклики та шляхи їх вирішення

- Виклик 1: Недостатня технічна забезпеченість у закладах.
- ✓ Рішення: Впровадження державних грантових програм, співпраця з ІТ-компаніями.
- Виклик 2: Брак навичок у педагогів для роботи з електронними системами.
- ✓ Рішення: Навчальні курси з використання ІКТ в інклюзивній освіті.
- Виклик 3: Захист персональних даних дітей з ООП.
- ✓ Рішення: Використання надійних платформ із захистом доступу, шифрування даних.
- Електронні системи ведення документації значно покращують якість інклюзивної освіти. Вони забезпечують швидкий доступ до інформації, спрощують взаємодію між фахівцями та батьками, дозволяють ефективно оцінювати прогрес дитини.

Питання для самоконтролю

1. Чому документація є важливою складовою кооперативного процесу?
2. Які особливості заповнення ІПР в контексті спільної діяльності дітей?
3. Як зробити документацію інструментом реального розвитку, а не формальністю?
4. У чому практична користь спостережень під час роботи в малих групах?
5. Які документи допомагають адаптувати програму для дитини з ООП?
6. Як документально зафіксувати динаміку навчальної взаємодії між дітьми?
7. Що повинен враховувати педагог при щоденному моніторингу успішності?
8. Як зробити батьків учасниками ведення індивідуальної документації?
9. Чому важливо формативно оцінювати не тільки знання, а й комунікативні вміння?
10. Як пов'язані педагогічна діагностика та психолого-педагогічний супровід?

Рекомендована література:

1. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання : навчальний посібник / [А. В. Гета, В. М. Заїка, В. В. Коваленко та ін.] ; за заг. ред. Ю. Г. Носенко. Полтава : ПУЕТ, 2018. 261 с. Режим доступу: <https://surl.li/alblig>
2. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: методичний посібник / Під заг. ред. Софій Н. З., К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 66с
3. Інноваційні технології в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посібник / за заг. ред. Л. Галенко. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 110 с.
4. Сайт Міністерства освіти і науки України: Режим доступу: <https://mon.gov.ua/>

ЛЕКЦІЯ 4

ТЕМА: РОЛЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО В ОРГАНІЗАЦІЇ КООПЕРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мета: розкрити значення та функції вихователя як фасилітатора кооперативної діяльності в інклюзивній групі.

Професійна спрямованість: підготовка здобувачів до ефективної організації взаємодії дітей через партнерські методи, рольові ігри, групову роботу.

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Створення умов для організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти.
2. Роль вихователя у створенні інклюзивного середовища, де всі діти, незалежно від їхніх особливостей, можуть брати участь у кооперативній діяльності.
3. Функції вихователя та асистента вихователя в організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку.
4. Співпраця вихователя з асистентом вихователя, асистентом дитини і батьками.
5. Педагог ЗДО у ролі фасилітатора активного включення дітей з ООП в різні види ігрової та

побутової діяльності.

1. Створення умов для організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти

Створення умов для організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти передбачає кілька ключових аспектів, які забезпечують ефективну інтеграцію дітей з особливими освітніми потребами в загальний освітній процес. Нижче розглянемо основні питання та приклади щодо цього процесу.

Основні питання та приклади

1. Індивідуальний підхід

- Принцип: Вибір форм, методів та засобів навчання з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини.
- Приклад: Використання спеціальних навчальних матеріалів та адаптованих завдань для дітей з особливими освітніми потребами, наприклад, для дітей з порушеннями зору чи слуху.

2. Командний підхід

- Принцип: Співпраця різних спеціалістів (вихователів, асистентів вихователя, логопедів, психологів, дефектологів).
- Приклад: Регулярні наради між педагогами та спеціалістами для розробки індивідуальних планів розвитку дітей з особливими потребами.

3. Варіативне розвиваюче середовище

- Принцип: Створення безбар'єрного середовища з необхідними розвиваючими та дидактичними засобами.
- Приклад: Облаштування спеціальних зон для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, наприклад, пандуси та спеціально обладнані місця для фізичної активності.

4. Родинно-орієнтований супровід

- Принцип: Включення родини в процес освіти та розвитку дитини.
- Приклад: Регулярні зустрічі з батьками для обговорення прогресу дитини та надання рекомендацій щодо підтримки вдома.

5. Кооперативна діяльність

- Принцип: Організація спільних занять та заходів для дітей з різними можливостями.
- Приклад: Проведення спільних творчих занять (малювання, виступи), де діти з особливими потребами можуть брати участь нарівні з іншими.

Організація кооперативної діяльності

Для організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти необхідно:

- Роль вихователя: Вихователь повинен бути фасилітатором кооперативної діяльності, забезпечуючи умови для взаємодії дітей та підтримуючи їх у процесі навчання¹.
- Адаптація середовища: Створення безбар'єрного середовища, яке дозволяє дітям з особливими потребами вільно рухатися та брати участь у заняттях
- Співпраця з батьками: Регулярне спілкування з батьками для забезпечення цілісного розвитку дитини та підтримки її потреб вдома

Таким чином, створення умов для кооперативної діяльності дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти вимагає комплексного підходу, який включає індивідуальний підхід, командну роботу, варіативне середовище та родинно-орієнтований супровід.

2. Роль вихователя у створенні інклюзивного середовища, де всі діти, незалежно від їхніх особливостей, можуть брати участь у кооперативній діяльності

Роль вихователя у створенні інклюзивного середовища, де всі діти можуть брати участь у кооперативній діяльності, є надзвичайно важливою. Вихователь повинен забезпечувати умови, які дозволяють дітям з особливими освітніми потребами рівноправно брати участь у всіх освітніх процесах. Нижче розглянемо основні аспекти цієї ролі та приклади її реалізації.

Основні аспекти ролі вихователя

1. Створення інклюзивного середовища

- Принцип: Вихователь повинен створювати середовище, яке сприяє соціалізації та рівному доступу до освітніх ресурсів для всіх дітей. Приклад: Організація спільних занять, де діти з особливими освітніми потребами можуть брати участь нарівні з іншими, наприклад, спільне малювання або групові ігри.

2. Індивідуальний підхід

- Принцип: Використання індивідуальних підходів до дітей з особливими освітніми потребами для забезпечення їхнього повного залучення до освітнього процесу. Приклад: Використання спеціальних навчальних матеріалів та адаптованих завдань для дітей з порушеннями зору чи слуху, щоб вони могли повноцінно брати участь у заняттях.

3. Співпраця з іншими спеціалістами

- Принцип: Вихователь повинен співпрацювати з іншими учасниками освітнього процесу, такими як асистенти вихователя, логопеди та психологи. Приклад: Регулярні наради з асистентом вихователя та іншими спеціалістами для розробки індивідуальних планів розвитку дітей з особливими потребами та забезпечення їхньої підтримки під час занять.

4. Родинно-орієнтований підхід

- Принцип: Включення родини дитини в освітній процес для забезпечення цілісного розвитку дитини. Приклад: Регулярні зустрічі з батьками для обговорення прогресу дитини та надання рекомендацій щодо підтримки вдома¹.

5. Кооперативна діяльність

- Принцип: Організація спільних занять та заходів, які сприяють розвитку соціальних навичок і взаємодії між дітьми з різними можливостями. Приклад: Проведення спільних творчих занять (малювання, виступи), де діти з особливими потребами можуть брати участь нарівні з іншими.

Приклади реалізації ролі вихователя

1. Організація спільних ігор: Вихователь організовує групові ігри, які дозволяють дітям з особливими освітніми потребами взаємодіяти з іншими дітьми та розвивати соціальні навички.

2. Адаптація освітніх матеріалів: Вихователь адаптує освітні матеріали для дітей з особливими потребами, наприклад, використовує великий шрифт для дітей з порушеннями зору.

3. Спільна робота з асистентом: Вихователь працює в тандемі з асистентом вихователя для забезпечення індивідуальної підтримки дітям з особливими освітніми потребами під час занять.

Таким чином, роль вихователя полягає в створенні інклюзивного середовища, де всі діти можуть брати участь у кооперативній діяльності, незалежно від їхніх особливостей. Це забезпечується шляхом індивідуального підходу, співпраці з іншими спеціалістами та включення родини дитини в освітній процес.

3. Функції вихователя та асистента вихователя в організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку

Функції вихователя та асистента вихователя в організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку включають кілька ключових аспектів, які забезпечують ефективну інтеграцію дітей у спільні освітні процеси. Нижче розглянемо основні функції та приклади їхньої реалізації.

Основні функції вихователя та асистента вихователя

1. Виховна функція

- Принцип: Вихователь формує гармонійно розвинену особистість дитини шляхом морального, трудового, розумового, естетичного і фізичного виховання. Приклад: Організація спільних ігор та занять, які сприяють розвитку соціальних навичок та взаємодії між дітьми.

2. Освітня функція

- Принцип: Вихователь забезпечує освітній процес, який включає розвиток

мовлення, навичок усної лічби, читання тощо. Приклад: Проведення занять з розвитку мовлення та усної лічби, де асистент вихователя допомагає дітям з особливими освітніми потребами.

3. Охорона та зміцнення здоров'я

- Принцип: Вихователь забезпечує умови для фізичного розвитку дітей та зміцнення їхнього здоров'я. Приклад: Організація щоденних прогулянок та фізичних вправ під час яких асистент вихователя допомагає дітям з порушеннями опорно-рухового апарату.

4. Асистентська підтримка

- Принцип: Асистент вихователя надає індивідуальну підтримку дітям з особливими освітніми потребами під час занять та ігор. Приклад: Асистент вихователя допомагає дітям з порушеннями зору під час проведення творчих занять, забезпечуючи їм доступ до спеціальних матеріалів.

5. Кооперативна діяльність

- Принцип: Вихователь та асистент організовують спільні заходи та заняття, які сприяють розвитку соціальних навичок та взаємодії між дітьми з різними можливостями. Приклад: Проведення спільних творчих проєктів, де діти з особливими освітніми потребами можуть брати участь нарівні з іншими під керівництвом вихователя та з підтримкою асистента.

Приклади організації кооперативної діяльності

1. Спільні ігри: Вихователь організовує групові ігри, де асистент вихователя допомагає дітям з особливими освітніми потребами взаємодіяти з іншими дітьми та розвивати соціальні навички.

2. Творчі заняття: Вихователь проводить заняття з малювання чи ліплення, де асистент вихователя забезпечує дітям з порушеннями зору спеціальні матеріали та підтримку під час роботи.

3. Спортивні заходи: Вихователь та асистент організовують спортивні заходи, де діти з порушеннями опорно-рухового апарату можуть брати участь з допомогою спеціального обладнання та підтримки асистента.

Таким чином, функції вихователя та асистента вихователя в організації кооперативної діяльності дітей дошкільного віку включають виховну, освітню та охоронну діяльність, а також забезпечення індивідуальної підтримки дітям з особливими освітніми потребами під час спільних занять та заходів.

4. Співпраця вихователя з асистентом вихователя, асистентом дитини і батьками.

Співпраця вихователя з асистентом вихователя, асистентом дитини та батьками є важливим аспектом організації інклюзивної освіти в закладах дошкільної освіти. Ця співпраця забезпечує ефективну підтримку дітей з особливими освітніми потребами та сприяє їхньому повноцінному розвитку. Нижче розглянемо основні аспекти цієї співпраці та приклади її реалізації.

Основні аспекти співпраці

1. Співпраця з асистентом вихователя

- Принцип: Вихователь та асистент вихователя працюють разом для створення сприятливих умов навчання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Приклад: Разом вони розробляють індивідуальні програми розвитку дітей з особливими освітніми потребами та забезпечують їхню реалізацію під час занять.

2. Співпраця з асистентом дитини

- Принцип: Асистент дитини забезпечує соціально-побутові потреби дитини під час перебування в закладі освіти. Приклад: Асистент дитини допомагає дітям з особливими освітніми потребами під час харчування, перевдягання тощо, звільняючи вихователя та асистента вихователя для освітньої діяльності.

3. Співпраця з батьками

- Принцип: Вихователь та асистент вихователя взаємодіють з батьками для забезпечення цілісного розвитку дитини. Приклад: Регулярні зустрічі з батьками для обговорення прогресу дитини та надання рекомендацій щодо підтримки вдома.

Приклади організації співпраці

1. Регулярні наради: Вихователь та асистент вихователя проводять регулярні наради з батьками та іншими спеціалістами для обговорення індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

2. Спільна робота над освітнім процесом: Вихователь та асистент вихователя спільно розробляють освітні плани та адаптують навчальні матеріали для дітей з особливими освітніми потребами.

3. Консультативна підтримка батьків: Асистент вихователя надає батькам консультативну підтримку щодо організації підтримки дитини вдома та забезпечення її повноцінного розвитку.

Таким чином, співпраця вихователя з асистентом вихователя, асистентом дитини та батьками забезпечує комплексну підтримку дітей з особливими освітніми потребами та сприяє їхньому успішному розвитку в умовах інклюзивної освіти.

5. Педагог ЗДО у ролі фасилітатора активного включення дітей з ООП в різні види ігрової та побутової діяльності

Педагог у закладі дошкільної освіти (ЗДО) у ролі фасилітатора відіграє важливу роль у забезпеченні активного включення дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в різні види ігрової та побутової діяльності. Фасилітація передбачає створення сприятливих умов для розвитку дитини, підтримку її самостійного пошуку інформації та спільної діяльності з іншими дітьми. Нижче розглянемо основні аспекти цієї ролі та приклади її реалізації.

Основні аспекти ролі педагога-фасилітатора

1. Створення сприятливого середовища Принцип: Педагог створює середовище, яке сприяє соціалізації та рівному доступу до освітніх ресурсів для всіх дітей. Приклад: Організація спільних ігор та занять, де діти з особливими освітніми потребами можуть брати участь нарівні з іншими під керівництвом педагога-фасилітатора.

2. Підтримка самостійного розвитку дитини Принцип: Педагог підтримує прагнення дитини до саморозвитку та самовдосконалення. Приклад: Використання методів фасилітації, які стимулюють творчість та критичне мислення дітей під час ігрової діяльності, наприклад, проведення мозкових штурмів чи рольових ігор.

3. Співпраця з іншими учасниками освітнього процесу. Принцип: Педагог співпрацює з асистентом дитини, батьками та іншими спеціалістами для забезпечення цілісного розвитку дитини. Приклад: Регулярні наради з батьками та іншими спеціалістами для розробки індивідуальних планів розвитку дітей з особливими освітніми потребами та забезпечення їхньої підтримки під час занять.

4. Нейтральність та уважність. Принцип: Педагог-фасилітатор зберігає нейтралітет та уважність до думок усіх учасників освітнього процесу. Приклад: Організація групових обговорень, де кожна дитина має можливість висловити свою думку щодо вибору ігрової діяльності чи побутових завдань.

Приклади організації ігрової та побутової діяльності

1. Спільні ігри: Педагог організовує групові ігри, де діти з особливими освітніми потребами можуть брати участь нарівні з іншими, наприклад, спільне будівництво з блоків чи проведення спортивних ігор.

2. Творчі заняття: Педагог проводить заняття з малювання чи ліплення, де діти з особливими освітніми потребами можуть проявити свою творчість під його керівництвом та підтримкою.

3. Побутові завдання: Педагог-фасилітатор організовує побутові завдання, наприклад, спільне приготування простих страв чи участь у садових роботах, де діти з особливими освітніми потребами можуть брати участь під його керівництвом та підтримкою асистента дитини.

Таким чином, роль педагога у ЗДО як фасилітатора полягає в створенні сприятливого середовища для розвитку дітей з особливими освітніми потребами та підтримці їхнього активного включення в різні види ігрової та побутової діяльності.

Питання для самоаналізу:

1. Яку позицію повинен займати вихователь у кооперативній групі — лідера чи фасилітатора?
2. Як вихователь може створити умови для ефективної співпраці дітей?
3. Чим відрізняється підтримка дітей з ООП у парній та груповій роботі?
4. У чому полягає педагогічна етика при фасилітації інклюзивної групи?
5. Як навчити дітей домовлятися у конфліктних ситуаціях під час кооперації?
6. Які комунікативні навички педагога є ключовими для побудови довіри?
7. Чому важливо, щоб вихователь «не робив за дитину», а лише супроводжував?
8. Як допомогти дитині з ООП стати активним учасником гри?
9. У чому небезпека надмірної допомоги з боку дорослого у кооперативній діяльності?
10. Які педагогічні методи ви б використали для залучення пасивних учасників до групової роботи?

Рекомендована література:

1. Які функції асистента вихователя у супроводі дітей з особливими освітніми потребами <https://oplatforma.com.ua/question/418-yak-funkts-asistenta-vihovatelya-u-suprovod-dtey-z-osoblivim-osvtnmi-potrebami>
2. Інклюзивна освіта у ЗДО: що має знати вихователь-методист. Режим доступу: <https://emetodyst.expertus.com.ua/750584>
3. Богдан Т.М., Розумейко Н.А., Франчук Н.М. Особливості роботи вихователя ЗДО з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзії Режим доступу: <https://salo.li/f9705De>
4. Дорошко І. І. Роль вихователя як фасилітатора дитячого розвитку Режим доступу: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/7d0d34ac-da38-4e94-904a-0a633af012e4>
5. Фасилітація гри: мистецтво та наука про залучення дітей дошкільного віку до навчання через гру Режим доступу: <https://salo.li/abb30fe>
6. Незамінна ланка в інклюзивному дошкільному закладі — асистент вихователя Режим доступу: <https://mon.gov.ua/news/nezaminna-lanka-v-inklyuzivnomu-doshkilnomu-zakladi-asistent-vihovatelya>

ЛЕКЦІЯ 5

ТЕМА: АДАПТАЦІЯ ТА МОДИФІКАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИХ ЗАВДАНЬ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ГРУПИ.

Мета: надати знання про адаптаційні та модифікаційні підходи до навчальних завдань у роботі з дітьми з ООП.

Професійна спрямованість: розвиток компетентності здобувачів у створенні доступного освітнього середовища та персоналізації завдань.

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Адаптація та модифікація освітнього процесу.
2. Зона апроксимального розвитку та індивідуалізація завдань.
3. Адаптація та модифікація середовища та програм.
4. Регуляція поведінки та формування життєво-важливого досвіду.

1. Адаптація та модифікація освітнього процесу

Адаптація в освітньому процесі для дітей з особливими освітніми потребами (ООП)

передбачає зміну підходів до навчання без зміни самого змісту освіти. Це включає пристосування освітнього середовища, методів навчання та навчальних матеріалів для полегшення процесу засвоєння знань дітям з ООП.

Приклади адаптації:

1. Пристосування освітнього середовища:
 - Доступність фізичного простору: Улаштування входів з пандусами, розташування навчальних кабінетів на першому поверсі для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.
 - Освітнє середовище: Використання спеціального освітлення, зниження рівня шуму для дітей з сенсорними порушеннями.
2. Методи навчання:
 - Візуальні підходи: Використання візуальних матеріалів для полегшення сприйняття інформації дітям з порушеннями слуху або мовлення.
 - Сенсорна інтеграція: Включення сенсорних ігор та занять для дітей з труднощами у сенсорній обробці інформації.
3. Навчальні матеріали:
 - Адаптовані підручники: Використання підручників з великим шрифтом для дітей з порушеннями зору або спеціальних аудіоматеріалів для дітей з порушеннями слуху.
 - Інтерактивні матеріали: Використання інтерактивних програм та застосунків для дітей з порушеннями рухової діяльності.

Метою адаптації є забезпечення рівних умов навчання для всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей, і надання їм можливості успішно засвоювати знання та розвиватися в інклюзивному освітньому середовищі.

Модифікація навчальної програми для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) включає зміни освітніх цілей, змісту, або концептуальної складності навчального матеріалу. Ці зміни спрямовані на спрощення, виключення чи ущільнення змісту програми для відповідності можливостям дитини з ООП. Модифікація дозволяє дітям з ООП засвоювати найважливішу інформацію, необхідну для їхньої соціалізації та інтеграції у суспільне життя.

Приклади модифікації навчальної програми:

1. Спрощення змісту:
 - Видалення зайвих деталей: Виключення менш важливих деталей з навчального матеріалу для полегшення його сприйняття дитиною з порушеннями інтелектуального розвитку.
 - Спрощення термінології: Використання простої мови та термінології для полегшення розуміння матеріалу.
2. Виключення частини змісту:
 - Вибір найважливіших тем: Фокусування на ключових темах, які мають найбільше значення для соціальної інтеграції дитини з ООП.
 - Заміна складних предметів: Заміна складних предметів, таких як алгебра та геометрія, на спрощені альтернативи, наприклад, «Математика» у вигляді практичних розрахунків.
3. Ущільнення змісту:
 - Концентрування на ключових навичках: Фокусування на розвитку життєво важливих навичок, таких як комунікація, самостійність та соціальна взаємодія.
 - Інтеграція змісту: Об'єднання кількох предметів у один, наприклад, об'єднання фізики та хімії в «Фізику і хімію у побуті» для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Метою модифікації є забезпечення того, щоб дитина з ООП могла опанувати найважливішу інформацію та навички, необхідні для її подальшого розвитку та інтеграції у суспільстві.

Індивідуальний освітній маршрут (ІОМ) є персоналізованим планом навчання для дітей з особливими освітніми потребами (ООП), який враховує їхні індивідуальні особливості, потреби та можливості. Цей маршрут розробляється з метою максимальної реалізації

потенціалу дитини, забезпечуючи їй необхідну підтримку в навчальному процесі.

Основні аспекти індивідуального освітнього маршруту:

- Персоналізація навчання: ІОМ враховує здібності, інтереси та мотивацію дитини, що дозволяє створити унікальний шлях навчання. Наприклад, якщо дитина має високі здібності в математиці, програма може включати більш складні завдання в цій галузі.
- Команда супроводу: Розробка ІОМ передбачає участь команди фахівців, до якої входять вчителі, психологи, корекційні педагоги та батьки. Це забезпечує комплексний підхід до навчання та розвитку дитини.
- Адаптація змісту освіти: ІОМ може включати спрощення або модифікацію навчальних матеріалів, щоб відповідати можливостям дитини. Наприклад, для дитини з порушеннями мовлення можуть бути використані візуальні матеріали або інтерактивні програми.
- Оцінювання та корекція: Індивідуальний маршрут передбачає регулярне оцінювання прогресу дитини та корекцію плану в разі необхідності. Це дозволяє оперативно реагувати на зміни в навчальних потребах учня.
- Документація: Індивідуальний освітній маршрут оформлюється у вигляді документа, який містить цілі, завдання та заходи, які має виконувати дитина. Цей документ слугує дороговказом для всіх учасників освітнього процесу.

Приклади використання індивідуального освітнього маршруту:

- Дитина з аутизмом: Для дитини з аутизмом ІОМ може включати заняття з соціальної адаптації, розвиток комунікативних навичок через ігри та групові заняття.
- Дитина з порушеннями слуху: Програма може бути адаптована за рахунок використання жестової мови або субтитрів під час навчання, а також спеціальних слухових апаратів.

Індивідуальний освітній маршрут є важливим інструментом для забезпечення якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами. Він дозволяє створити оптимальні умови для навчання, розвитку та соціалізації кожної дитини відповідно до її унікальних потреб і можливостей.

1. Зона апроксимального розвитку та індивідуалізація завдань

Зона апроксимального розвитку (ЗАР) — це концепція, яка описує рівень розвитку дитини, на якому вона потребує допомоги дорослих для досягнення певних цілей. Ця концепція особливо важлива для дітей дошкільного віку, оскільки вона допомагає педагогам та батькам створювати умови для оптимального розвитку дитини.

Основні аспекти зони апроксимального розвитку для дітей дошкільного віку:

1. Рівень актуального розвитку: Це рівень того, що дитина може зробити самостійно без допомоги дорослих. Наприклад, дитина самостійно може складати прості пазли.
2. Рівень потенційного розвитку: Це рівень того, що дитина може зробити за допомогою дорослих. Наприклад, дитина може складати складніші пазли під керівництвом дорослого.
3. Зона апроксимального розвитку: Відстань між рівнем актуального та потенційного розвитку. Це зона, в якій дитина потребує допомоги дорослих для виконання завдань, які вона ще не може виконувати самостійно.

Приклади застосування зони апроксимального розвитку для дітей дошкільного віку:

- Розробка мовлення: Дитина самостійно може вимовляти прості слова, але за допомогою дорослого вона може складати короткі речення. Педагог підтримує дитину у розвитку мовлення шляхом повторення слів та фраз разом з дитиною.
- Розвиток моторних навичок: Дитина самостійно може ходити, але за допомогою дорослого вона може вчитися їздити на велосипеді. Дорослий забезпечує підтримку та керування велосипедом на початкових етапах навчання.
- Розвиток соціальних навичок: Дитина самостійно може спілкуватися з однолітками під наглядом дорослих, але за допомогою дорослого вона може вчитися вирішувати конфлікти та домовлятися з іншими дітьми. Дорослий допомагає дитині зрозуміти та застосувати соціальні правила поведінки.

Зона апроксимального розвитку для дітей дошкільного віку є важливим інструментом для педагогів та батьків, оскільки вона дозволяє їм створювати індивідуальні умови для розвитку дитини, підтримуючи її у досягненні нових цілей та навичок за допомогою дорослих. Ця концепція підкреслює важливість соціальної взаємодії та допомоги дорослих у процесі навчання та розвитку дитини.

Для дітей дошкільного віку індивідуалізація та диференціація освітніх завдань мають особливе значення, оскільки вони забезпечують розвиток індивідуальних здібностей кожної дитини. Ось як ці підходи можуть бути застосовані в дошкільній освіті:

Індивідуалізація навчання для дітей дошкільного віку

Основні принципи індивідуалізації:

1. Виявлення індивідуальних особливостей: Збір інформації про розвиток дитини, її інтереси та сильні сторони.
2. Адаптація навчального змісту: Використання різних форм і методів навчання, які відповідають індивідуальним можливостям дитини.
3. Підтримка самостійності: Надання можливості дітям вибирати діяльність, яка відповідає їхнім інтересам і здібностям.

Диференціація навчання для дітей дошкільного віку

Основні форми диференціації:

1. Групування дітей: Об'єднання дітей в групи за рівнем розвитку або інтересами.
2. Різноманітність завдань: Використання завдань різної складності, які відповідають індивідуальним можливостям дітей.
3. Внутрішньогрупова диференціація: Проведення занять з усіма дітьми одночасно, але з індивідуальними завданнями для кожної дитини.

Реалізація індивідуалізації та диференціації в дошкільній освіті

- Співпраця з батьками: Важлива для забезпечення єдиної освітньої політики вдома і в дошкільному закладі.
- Створення сприятливого середовища: Організація матеріальної та методичної бази для ефективної індивідуалізації.
- Постійний моніторинг розвитку дитини: Регулярне спостереження за прогресом дитини для корекції освітніх завдань.

Таким чином, індивідуалізація та диференціація в дошкільній освіті спрямовані на забезпечення максимальної доступності освіти та розвитку індивідуальних здібностей кожної дитини.

3. Адаптація та модифікація середовища та програм (20 хвилин)

Адаптація освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) є важливим етапом у забезпеченні комфортного та ефективного навчання. Зміна освітнього середовища може включати регулювання освітлення, зменшення шуму та використання технічних засобів. Ось кілька прикладів, як це можна реалізувати для дітей дошкільного віку.

Освітлення

Приклади адаптації:

- Регулювання яскравості: Використання м'якого, розсіяного світла, яке не дратує очі дітей. Можна застосовувати лампи з можливістю зміни інтенсивності світла.
- Використання кольорових фільтрів: Додаткові кольорові фільтри можуть допомогти створити заспокійливу атмосферу для дітей, які чутливі до яскравих світлів.

Шум

Приклади адаптації:

- Звукоізоляція приміщення: Використання килимів і м'яких меблів для зменшення відлуння та загального рівня шуму в груповій кімнаті.
- Спеціальні зони для відпочинку: Створення тихих куточків, де діти можуть усамотнитися і відпочити від шуму, якщо їм це потрібно.

Технічні засоби

Приклади адаптації:

- Використання мультимедійних засобів: Інтерактивні дошки або проектори можуть бути використані для демонстрації навчальних матеріалів у візуально доступній формі.
- Аудіопідтримка: Використання аудіозаписів або спеціальних програм для дітей з порушеннями слуху або мовлення. Це може включати повторення завдань або пояснень у звуковому форматі.

Адаптація освітнього середовища є ключовим фактором у забезпеченні успішного навчання дітей з ООП. Зміни в освітленні, шумі та використанні технічних засобів допомагають створити комфортні умови для навчання та розвитку кожної дитини. Ці заходи сприяють не лише покращенню навчального процесу, але й забезпечують емоційний комфорт, що є надзвичайно важливим для дошкільнят.

Модифікація освітніх програм для дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами (ООП) полягає у зміні освітніх цілей та змісту програми для відповідності можливостям дитини. Цей підхід спрямований на забезпечення того, щоб дитина могла опанувати необхідні знання та навички, адаптовані до її індивідуальних можливостей.

Основні аспекти модифікації освітніх програм для дітей дошкільного віку

1. Спрощення змісту: Зменшення складності навчального матеріалу, щоб зробити його більш доступним для дитини з ООП. Наприклад, замість вивчення складних тем, можна фокусуватися на базових поняттях, таких як кольори, форми та прості числові поняття.
2. Зміна освітніх цілей: Встановлення цілей, які відповідають можливостям дитини. Наприклад, замість вимоги до виконання складних завдань, можна ставити за мету розвиток соціальних навичок або вдосконалення рухових здібностей.
3. Виключення частини матеріалу: Видалення частини навчального матеріалу, який може бути надто складним для дитини з ООП. Наприклад, якщо дитина має труднощі з мовленням, можна зосередитися на розвитку невербальних комунікаційних навичок.

Приклади модифікації освітніх програм для дітей дошкільного віку

- Модифікація програм розвитку мовлення: Замість вивчення складної лексики, можна фокусуватися на базових словах та простих реченнях. Використання картинок та візуальних підказок для полегшення розуміння мови.
- Модифікація програм розвитку рухових здібностей: Замість виконання складних рухових завдань, можна пропонувати простіші вправи, такі як ходіння по прямій лінії або піднімання легких предметів.
- Модифікація програм розвитку соціальних навичок: Організація групових занять, де дитина з ООП може взаємодіяти з іншими дітьми під наглядом вихователя. Використання ігор та ролевих ситуацій для розвитку соціальних навичок.

Модифікація освітніх програм для дітей дошкільного віку з ООП є важливим кроком у забезпеченні їхнього успішного розвитку та інтеграції в суспільне життя. Цей підхід дозволяє дітям опанувати необхідні знання та навички, адаптовані до їхніх індивідуальних можливостей, що сприяє їхньому подальшому успіху в освітньому процесі.

Універсальний дизайн навчання (UDL) — це підхід, який спрямований на створення освітніх матеріалів та середовища, доступних для всіх учнів незалежно від їхніх особливостей. Цей підхід особливо важливий для дітей дошкільного віку, оскільки він забезпечує рівність та доступність освітніх можливостей для всіх дітей.

Основні принципи універсального дизайну навчання для дітей дошкільного віку

1. Рівність та доступність середовища: Створення освітнього середовища, яке є доступним для всіх дітей незалежно від їхніх фізичних чи когнітивних особливостей. Наприклад, використання м'яких килимів для зменшення шуму та створення зон для тихої діяльності.
2. Гнучкість у використанні середовища: Організація простору так, щоб діти могли легко переміщатися та вибирати діяльність, яка їм найбільше підходить. Наприклад, створення різних куточків для різних видів діяльності, таких як художня, музична чи рухова.
3. Простота та інтуїтивність використання: Використання простих і зрозумілих інструкцій та матеріалів, які діти можуть легко сприймати незалежно від їхнього рівня розвитку.

Наприклад, використання картинок та візуальних підказок для пояснення завдань.

4. Сприйняття інформації: Надання інформації у різних формах, щоб кожна дитина могла її сприймати найкращим для себе способом. Наприклад, використання аудіо-, відео- та текстових матеріалів для навчання.
5. Терпимість до помилок: Створення середовища, де діти можуть без страху пробувати нове і робити помилки, які стають частиною навчального процесу. Наприклад, використання матеріалів, які легко відновлюються після використання, таких як пластилін чи піскові форми.

Приклади реалізації універсального дизайну навчання для дітей дошкільного віку

- Створення доступного освітнього середовища: Використання меблів та обладнання, які легко доступні дітям з різними фізичними можливостями. Наприклад, столи та стільці різної висоти для дітей з обмеженими руховими можливостями.
- Використання різноманітних навчальних матеріалів: Надання дітей різними матеріалами для навчання, такими як книги з великими буквами, аудіокниги та інтерактивні програми на планшетах.
- Організація групових занять: Створення умов для спільної діяльності дітей з різними можливостями, наприклад, спільне малювання або робота над спільним проектом.

Універсальний дизайн навчання забезпечує створення освітнього середовища, яке є доступним і комфортним для всіх дітей дошкільного віку, незалежно від їхніх особливостей. Цей підхід сприяє розвитку дітей у всіх напрямках і забезпечує їм рівні можливості для навчання та розвитку.

4. Регуляція поведінки та формування життєво-важливого досвіду

Використання адаптацій та модифікацій для корекції поведінки дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами (ООП) є важливим аспектом їх соціальної адаптації. Адаптація та модифікація навчальних програм дозволяють дітям з ООП засвоювати знання на рівні своїх однокласників, але з урахуванням їхніх індивідуальних потреб.

Адаптація передбачає використання стратегій, які допомагають дітям з ООП отримувати ті ж обсяги знань, що й інші учні в інклюзивному класі. Це може включати зміни в методах викладання, використання візуальних підказок та підтримку з боку асистентів вчителя.

Модифікація, з іншого боку, полягає у спрощенні змісту навчальної програми або виключенні певних елементів, щоб відповідати можливостям дитини. Це дозволяє дітям з ООП брати участь у навчальному процесі, хоча їх рівень знань може бути нижчим за вікові стандарти.

Корекція поведінки дітей з ООП може здійснюватися через різноманітні методи:

- Метод "Рахунок і прохання": Використовується для контролю поведінки через рахунок. Наприклад, коли дитина проявляє агресію, дорослий може почати рахувати до трьох, щоб заспокоїти ситуацію.
- Візуальна підтримка: Діти можуть отримувати візуальні підказки для розуміння обсягу завдань, що допомагає їм краще організовувати свою діяльність.
- Арт-терапія: Цей метод дозволяє дітям виражати свої почуття через творчість, що може позитивно вплинути на їхню поведінку та самооцінку.
- Соціальна адаптація: Важливою складовою є робота з батьками та педагогами для навчання взаємодії з дитиною. Це включає поступове навчання комунікації і підтримку позитивних проявів.

Застосування адаптацій та модифікацій у навчанні і корекції поведінки дітей дошкільного віку з ООП є критично важливим для їх соціальної адаптації. Інтеграція цих стратегій в освітній процес допомагає дітям не лише засвоювати знання, але й розвивати соціальні навички, що є необхідними для успішної інтеграції в суспільство.

Формування життєво-важливого досвіду дітей з особливими освітніми потребами (ООП) спрямоване на розвиток когнітивних, мовленнєвих, моторних та соціальних функцій, що допомагає їм зменшити залежність від сторонньої допомоги та інтегруватися у суспільство.

Нижче описані ключові процеси, які сприяють цьому розвитку:

Когнітивний розвиток

- Індивідуальний підхід: Використання індивідуальних навчальних програм, які відповідають можливостям дитини, дозволяє їй засвоювати знання ефективніше.
- Емоційно-ігрові елементи: Включення ігор та емоційних підходів у навчання підвищує мотивацію та сприяє когнітивному розвитку.

Мовленнєвий розвиток

- Комунікативна діяльність: Активне спілкування з дорослими та однолітками допомагає дітям з ООП розвивати мовлення та комунікаційні навички.
- Візуальні підказки: Використання візуальних засобів для підтримки мовленнєвих навичок сприяє їхньому розвитку та розумінню інформації.

Моторний розвиток

- Фізична активність: Регулярна участь у фізичних вправах та іграх допомагає дітям з ООП розвивати моторні навички та координацію рухів.
- Практичні завдання: Виконання практичних завдань під час навчання сприяє розвитку моторних функцій та самостійності.

Соціальний розвиток

- Соціалізація: Навчання дітей з ООП у інклюзивному середовищі сприяє їхній соціалізації та розвитку соціальних навичок.
- Комплексна система взаємодії: Співпраця між школою, родиною та дитиною забезпечує комплексний розвиток дитини та підтримку її соціальної адаптації.

Зниження залежності від сторонньої допомоги

- Життєві компетентності: Формування життєвих компетентностей дозволяє дітям з ООП виконувати соціальні ролі та приймати самостійні рішення, що знижує їхню залежність від сторонньої допомоги.
- Самостійність: Навчання дітей виконувати прості завдання самостійно та приймати рішення сприяє розвитку їхньої самостійності та зниженню залежності від інших.

Ці процеси спрямовані на те, щоб діти з ООП могли розвивати свої можливості та інтегруватися у суспільство як повноцінні члени.

Питання для самоаналізу:

1. У чому відмінність між адаптацією та модифікацією завдань для дітей дошкільного віку?
2. Як адаптація завдань сприяє розвитку самостійності у дитини?
3. Які фактори слід враховувати при доборі рівня складності завдань?
4. Як підтримати дитину з ООП, не знижуючи освітніх очікувань?
5. Яким чином візуалізація полегшує виконання завдань?
6. Як інструкція крок за кроком змінює результат навчання?
7. Чому важливо, щоб адаптовані завдання були пов'язані зі спільною діяльністю?
8. Як створити баланс між підтримкою й викликом у завданні?
9. У яких випадках завдання потрібно замінити альтернативним?
10. Як модифіковані завдання впливають на самооцінку дитини?

Рекомендована література:

1. Соціальна і життєва практика дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах навчально-реабілітаційних центрів: Практико-орієнтований посібник / За ред. канд. істор. наук І.Г. Єрмакова, канд. психол. наук К.С. Тороп, канд. пед. наук К.В. Рейди. Дніпро: "Інновація", 2018. 385 с.
2. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі / навчально-методичний посібник / авт.: Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін – К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 208 с.
3. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник / А. А. Колупасєва, О.М. Таранченко. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.

4. Навчання дітей з ООП: адаптація та модифікація навчальних програм Режим доступу: <https://salo.li/8B9082f>
5. Універсальний дизайн в освіті Режим доступу: <https://rcpio.ippo.kubg.edu.ua/?p=2414>
6. Азін В. О., Байда Л. Ю., Грибальський Я. В., Красюкова-Еннс О. В. Доступність та універсальний дизайн : навч.-метод. посіб./ за заг. ред. Байди Л. Ю., Красюкової, Еннс О. В. К., 2013.128с. Режим доступу: <https://salo.li/f5f51df>
7. Модифікація та адаптація навчальних програм для дітей з ООП Режим доступу: <https://salo.li/11B0e4e>
8. Сорочинська О. Адаптація та модифікація освітніх завдань для дітей із ООП в закладі дошкільної освіти Режим доступу: <https://salo.li/A05c79c>

ЛЕКЦІЯ 6

ТЕМА: КООПЕРАТИВНА ДИДАКТИКА, МЕТОДИКИ, ЗАСОБИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ І СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ООП.

Мета: охарактеризувати ефективні методики, прийоми та засоби підтримки дітей з ООП у межах кооперативної діяльності.

Професійна спрямованість: формування практичних умінь здобувачів організовувати психолого-педагогічний супровід, застосовувати кооперативні методи з урахуванням індивідуальних потреб дітей.

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Кооперативна дидактика та психолого-педагогічний супровід:
2. Технології та методи роботи з дітьми з ООП:
3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку кооперативної діяльності:
4. Практичні аспекти та оцінка ефективності:

1. Кооперативна дидактика та психолого-педагогічний супровід

Концептуальна складова кооперативної дидактики для дошкільного періоду включає в себе кілька ключових принципів, які спрямовані на розвиток дітей через спільну діяльність та практичне навчання. Найважливішим з цих принципів є "learning by doing" (вчись роблячи), який передбачає активну участь дітей у процесі навчання через практичні завдання та проєкти.

Ключові принципи кооперативної дидактики

1. "Learning by Doing": Діти вчаться через безпосередню участь у діяльності, виконуючи практичні завдання та проєкти. Це підтримує їхній розвиток шляхом прямого досвіду та дії.
2. Спільна робота: Діти вчаться працювати в команді, розвиваючи соціальні навички та взаємодопомогу. Такий підхід допомагає їм зрозуміти важливість спільної діяльності для досягнення спільної мети.
3. Розподіл функцій: Кожна дитина отримує певну роль у спільному процесі, що дозволяє їй розвивати свої індивідуальні здібності та вносити свій внесок у спільний результат.

Приклади для дошкільного періоду

- Проєкти з природи: Діти можуть працювати над спільним проєктом, наприклад, створювати сад на території дитячого садка. Кожна дитина отримує певну роль: одні збирають каміння, інші садять квітки, треті поливають рослини. Такий підхід вчить дітей співпраці та відповідальності.
- Творчі заняття: Під час художніх занять діти можуть працювати над спільним малюнком. Кожна дитина малює певну частину картини, а потім вони об'єднують свої роботи в одну велику картину. Це розвиває їхню креативність та вчить працювати в команді.
- Розвиток моторних навичок: Діти можуть брати участь у спільних рухових іграх, наприклад, створювати великий ланцюг з рук, де кожна дитина виконує певну рухову

дію. Такий підхід розвиває їхню координацію та соціальні навички.

Переваги кооперативної дидактики

- Розвиток соціальних навичок: Діти вчаться взаємодіяти одне з одним, розвиваючи дружбу та командну роботу.
- Практичне навчання: Діти отримують досвід через безпосередню участь у діяльності, що підвищує їхню мотивацію та інтерес до навчання.
- Розвиток креативності: Спільна робота та творчі проєкти сприяють розвитку креативності та інноваційного мислення у дітей.

Таким чином, кооперативна дидактика в дошкільному періоді забезпечує комплексний розвиток дітей через практичне навчання та спільну діяльність.

Бінарні заняття — це нетрадиційний формат навчання, який передбачає участь двох або більше викладачів у одному занятті. У контексті дошкільної освіти це може означати спільну роботу двох вихователів або вихователя та асистента, спрямовану на інтеграцію різних дисциплін та розвиток дітей через спільну діяльність.

Інші форми кооперативної діяльності включають в себе різноманітні проєкти та ігри, які підтримують розвиток дітей через спільну роботу та взаємодопомогу. Наприклад, це можуть бути групові творчі завдання, рольові ігри або спільні проєкти з природи, де кожна дитина має певну роль та завдання.

Специфіка розподілу функцій та досягнення спільного результату

- Розподіл функцій: Кожна дитина отримує певну роль у спільному процесі, що дозволяє їй розвивати свої індивідуальні здібності та вносити свій внесок у спільний результат. Такий підхід вчить дітей відповідальності та взаємодопомозі.
- Спільний результат: Метою кооперативної діяльності є досягнення спільної мети, наприклад, створення спільного творчого проєкту або виконання спільної задачі. Це підтримує розвиток соціальних навичок та командної роботи серед дітей.

Проективна, творчо-продуктивна, ігрова діяльність як основа кооперації

- Проективна діяльність: Діти працюють над спільними проєктами, наприклад, створюють модель міста або саду. Такий підхід розвиває їхню креативність та вчить планувати спільну діяльність.
- Творчо-продуктивна діяльність: Використання мистецтва та творчих занять для розвитку дітей. Наприклад, спільне створення картини або вистави сприяє розвитку їхньої креативності та соціальних навичок.
- Ігрова діяльність: Використання ігор для розвитку соціальних та когнітивних навичок. Ігри можуть бути спрямовані на розвиток командної роботи, взаємодопомоги та відповідальності серед дітей.

Приклади проективної діяльності для дошкільників

- Створення спільної картини: Діти працюють над однією великою картиною, кожен малюючи певну частину. Такий підхід вчить їх співпраці та координації дій.
- Організація спільної вистави: Діти спільно готують виставу, де кожен грає певну роль. Це розвиває їхню креативність та соціальні навички.

Приклади творчо-продуктивної діяльності для дошкільників

- Створення спільного колажу: Діти працюють над спільним колажем, кожен додаючи свої елементи. Такий підхід підтримує розвиток їхньої креативності та уважності до роботи інших.
- Виконання музичних інструментів: Діти вчаться грати на простих музичних інструментах у складі групи, що розвиває їхню музичну культуру та командну роботу.

Приклади ігрової діяльності для дошкільників

- Командні ігри: Діти грають у ігри, які вимагають спільної роботи та координації дій, наприклад, "Вовк і ягнята" або "Пошук скарбу".
- Рольові ігри: Діти беруть участь у рольових іграх, де кожен виконує певну роль, наприклад, грають у магазин або лікарню. Такий підхід розвиває їхню соціальну адаптацію та комунікаційні навички.

2. Технології та методи роботи з дітьми з ООП.

Розкриття питання щодо технологій та методів роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП) включає в себе різноманітні інноваційні підходи, спрямовані на розвиток соціальних, емоційних та практичних навичок дітей дошкільного віку. Нижче наведено приклади таких технологій та методів:

Методи та прийоми

1. Наочне моделювання: Це метод, який передбачає використання візуальних засобів для пояснення складних понять дітям. Наочне моделювання допомагає дітям краще зрозуміти інформацію і застосовувати її на практиці.
2. Технології СЕЕН (Соціально-емоційне навчання): Ця програма спрямована на розвиток соціальних та емоційних навичок дітей. Вона включає інтерактивні вправи, які допомагають дітям зрозуміти свої емоції та емоції інших, розвивати самосвідомість і комунікативні навички.
3. Комп'ютерні технології (імерсивні): Використання імерсивних технологій, таких як віртуальна реальність, може допомогти дітям з ООП у вивченні нових навичок у більш інтерактивній та доступній формі.

Технології соціалізації

1. Казкова імідж-терапія: Ця технологія використовує казки та образи для формування позитивного іміджу дитини та розвитку її соціальних навичок. Діти вчаться ідентифікувати та виражати свої емоції через персонажів казок.
2. Арт-технології: Арт-терапія включає використання різних видів мистецтва (живопис, малювання, танець тощо) для вираження емоцій та розвитку творчих навичок дітей.
3. Корекційні та розвивальні технології: Ці технології спрямовані на корекцію поведінки та розвиток когнітивних навичок дітей з ООП. Вони можуть включати спеціалізовані програми навчання та вправи для покращення концентрації уваги та пам'яті.

Інноваційні технології корекційної педагогіки

3. Педагогіка Марії Монтессорі: Ця методика підкреслює індивідуальний підхід до навчання дитини та розвиток самостійності. Діти вчаться виконувати практичні завдання, які допомагають їм розвивати моторику та незалежність.
4. Методика Глена Домана: Ця методика спрямована на раннє інтенсивне навчання дітей різних навичок, включаючи мовлення та рухову активність. Вона підкреслює важливість раннього розвитку дітей з ООП.
5. Навички практичного життя (Монтесорі-терапія)

Монтесорі-терапія включає використання спеціальних матеріалів та завдань для розвитку практичних навичок життя дітей. Діти вчаться виконувати повсякденні завдання, такі як приготування їжі, догляд за тваринами тощо, що допомагає їм розвивати незалежність та відповідальність.

3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку кооперативної діяльності.

Розкриття питання щодо актуальних проблем та перспектив розвитку кооперативної діяльності в умовах інклюзії для дітей дошкільного віку включає в себе кілька ключових аспектів:

Актуальні проблеми та перспективи розвитку кооперативної діяльності в умовах інклюзії

1. Проблеми:

- Індивідуалізація підходів: В умовах інклюзивної освіти важливо забезпечити індивідуальний підхід до кожної дитини з особливими освітніми потребами (ООП), що може бути складним у великих групах.
- Соціальна інтеграція: Діти з ООП іноді можуть відчувати труднощі у взаємодії з іншими дітьми, що вимагає спеціальних заходів для налагодження дружніх стосунків.

2. Перспективи:

- Кооперативна дидактика: Використання кооперативної дидактики дозволяє

дітям з ООП досягти успіху, спираючись на свої сильні сторони та можливості зростання.

- Розширення можливостей: Інклюзивна освіта сприяє розвитку толерантності та розуміння людських відмінностей серед дітей з раннього віку.

Оцінка рівня розвитку кооперативної діяльності дошкільників

1. Методи оцінки:

- Спостереження: Щоденні спостереження за поведінкою та взаємодією дітей можуть допомогти вихователям оцінити рівень розвитку кооперативної діяльності.
- Проективна діяльність: Використання проєктивних та творчо-продуктивних видів діяльності дозволяє оцінити здатність дітей працювати у команді та взаємодіяти з іншими.

2. Критерії оцінки:

- Співпраця: Спроможність дитини співпрацювати з іншими під час групових занять.
- Комунікація: Розвиток комунікативних навичок, таких як слухання та висловлення думок.

Методики виявлення порушень розвитку з перших місяців життя

1. Ранні ознаки порушень:

- Відставання у розвитку мовлення: Труднощі з вимовою слів або відсутність реакції на звуки можуть бути ознаками порушень розвитку.
- Поведінкові особливості: Відхилення від типових поведінкових моделей, таких як відсутність інтересу до ігор чи інших дітей.

2. Методики виявлення:

- Спеціалізовані тести: Використання спеціалізованих тестів для оцінки розвитку дитини з раннього віку.
- Регулярні спостереження: Постійне спостереження за дитиною та її поведінкою для виявлення будь-яких відхилень від норми розвитку.

4. Практичні аспекти та оцінка ефективності

Розкриття питання щодо практичних аспектів та оцінки ефективності застосування кооперативної дидактики та технологій для дітей дошкільного віку включає в себе кілька ключових напрямків:

Практичні приклади застосування кооперативної дидактики та технологій

1. Групові проєкти:

- Творчі завдання: Діти працюють у групах над спільними творчими проєктами, такими як будівництво моделей чи створення колективних картин. Це розвиває їхню здатність до співпраці та комунікації.
- Розвиток соціальних навичок: Через групову роботу діти вчаться слухати одне одного, виражати свої думки та приймати спільні рішення.

2. Технології підтримки:

- Комунікаційні технології: Використання спеціальних програм та застосунків для підтримки дітей з особливими освітніми потребами (ООП), наприклад, для розвитку мовлення чи організації спільної діяльності.
- Проективна діяльність: Використання проєктивних методів для оцінки та розвитку соціальних та емоційних навичок дітей.

Оцінка ефективності методик та технологій

1. Методи оцінки:

- Спостереження: Щоденні спостереження за поведінкою та взаємодією дітей під час групових занять дозволяють оцінити ефективність кооперативної дидактики.
- Формативна оцінка: Використання формативної оцінки для постійного моніторингу прогресу дітей та корекції методів навчання.

2. Критерії оцінки:

- Співпраця: Спроможність дітей працювати у команді та досягати спільних цілей.
- Комунікація: Розвиток комунікативних навичок серед дітей, включаючи слухання та висловлення думок.

Обговорення актуальних питань та обмін досвідом

1. Обмін досвідом:

- Семінари та конференції: Організація семінарів та конференцій для обміну досвідом між педагогами щодо ефективності кооперативної дидактики та технологій у дошкільній освіті.
- Колективні проєкти: Спільна робота педагогів над проєктами, спрямованими на розвиток кооперативної діяльності дітей дошкільного віку.

2. Актуальні питання:

- Індивідуалізація підходів: Обговорення питань щодо індивідуалізації підходів до дітей з ООП у процесі кооперативної діяльності.
- Технологічна підтримка: Обговорення ролі технологій у підтримці дітей з особливими освітніми потребами та розвитку їхніх соціальних навичок.

Питання для самоаналізу:

1. Які методи кооперації найбільше сприяють розвитку дитини з ООП?
2. Як рольова гра допомагає інтегрувати дитину в групу?
3. Чому важливо оцінювати не лише результат, а й процес співпраці?
4. Які індикатори ефективної психолого-педагогічної підтримки?
5. Як побудувати взаємодію між дитиною, педагогом і батьками?
6. Які методики найбільш підходять для дітей з мовленнєвими порушеннями?
7. Як оцінити прогрес дитини у розвитку соціальних навичок?
8. Як співпраця в групі впливає на формування емоційної стабільності?
9. У яких випадках доцільно змінити формат взаємодії в кооперації?
10. Які стратегії використовувати, якщо дитина не приймає участі в груповій роботі?

Рекомендована література:

1. Аргіропоулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка: Навчальний посібник для науково-педагогічних працівників, студентів закладів вищої освіти / Дімітріс Аргіропоулос, Наталія Тарнавська. Житомир: Вид. О. О. Євнок, 2020. 248 с.
2. Аргіропоулос Дімітріс. Роль інтеграції у сфері інклюзивної освіти (досвід Італії) // *Ідеї гуманної педагогіки та сучасна система інклюзивного навчання*: зб. матер. Всеукр. науково-метод. конференції, присвяченої 97-річчю від дня народження В. Сухомлинського, 29-30.09. 2015 / уклад. О. Ем. Жосан. Кіровоград: Ексклюзив – систем, 2015. С. 23-30
3. Ворон А. (2006) Методична робота в умовах кооперативного навчання Режим доступу: <https://osvita.ua/school/method/technol/1501/>.
4. Дімітріс Аргіропоулос, Салацька А.П., Тарнавська Н.П., Катинська І.І.. Організація інклюзивної освіти в дошкільному навчальному закладі : Навчально-методичний посібник для науково-педагогічних працівників, студентів вищих навчальних закладів / Дімітріс Аргіропоулос, А.П. Салацька, Н.П. Тарнавська, І.І. Катинська Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 192 с.
5. Інклюзивний простір. Порадник для педагогів та батьків : навчально-методичному посібнику / укл. Логвін Т.В. Чернігів : Десна Поліграф, 2018. 188 с.
6. Кас'яненко О. М. (2018) Формування готовності майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзії [Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук, Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка]. Тернопіль. 20с.
7. Колупаєва А.А. Навчання дітей з особливими потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
8. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»:

- [монографія] / А.А. Колупасва, О.М. Таранченко К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
9. Навчально-методичний комплект. Навчально-методичний посібник «Особлива дитина в інклюзивному навчальному закладі»./ Коваль Л.В., Компанець Н.М., Квітка Н.О., Лапін А.В., Луценко І.В.К.: 2017р.
 10. Навчально-методичний посібник «Формування навичок комунікації та мовлення у дітей з синдромом Дауна» / Міненко А. В., Головата Ю. І, Дацьо О. О. та інші. Тернопіль: Видавництво «Крок», 2023. 256 с.
 11. Олійник Д., Сорочинська О. Ресурсна кімната як засіб створення безбар'єрного освітнього середовища. *Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи* : зб. наук. пр. / за заг. ред.: О. А. Сорочинської, О. С. Олійник. Житомир : Левковець, 2023. С. 110-112.
 12. Організація кооперативного навчання в умовах цілісного освітнього інклюзивного процесу
Режим доступу: <https://salo.li/F3E8318>
 13. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивної освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: Режим доступу: <https://salo.li/38149Da>
 14. Середовище, що належить дітям: poradnik dla pedagogiv zakladiv doskільної osvіti
Упорядковано: Наталія Софій, Юлія Найда URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/4726/file>
 15. Тарнавська Н., Дослідження сучасного стану впровадження інклюзивної парадигми в освітній простір дошкільної і початкової освіти України / Тарнавська Н., Вознюк О. // *Нові технології навчання*: збірник наукових праць / ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». К., 2019. Вип. 92. С. 281-286.
 16. Тарнавська Н.П. Базові засади інклюзивної практики педагога закладу дошкільної і початкової освіти щодо кооперативної організації діяльності дітей дошкільного і молодшого шкільного віку : монографія / за заг. редакцією В.Є. Литньова, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2019. С. 263–274.
 17. Формування інклюзивного, безпечного, розвивального, мотивуючого освітнього простору // Практика управління дошкільним закладом URL: Режим доступу: <https://ezavdnz.expertus.com.ua/915403>
 18. Як створити інклюзивне середовище у дитсадку. Педрада. Платформа освіта. platforma.com.ua/article/2825-yak-stvoriti-nklyuzivne-seredovishche-u-ditsadku